

Vztah studentů pomáhajících oborů k dobrovolnické práci ve zdravotnictví

Bc. Michaela Mlčková

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Michaela Mičková**
Osobní číslo: **H120080**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vztah studentů pomáhajících oborů k dobrovolnické práci ve zdravotnictví**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k dobrovolnické činnosti, k legislativě v dobrovolnictví a ke specifickým dobrovolnické práce v oblasti zdravotnictví.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu, šetření metodou dotazníků.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BOUKAL, Petr, Hana VÁVROVÁ a kol. Ekonomika a financování neziskových organizací. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1293-8.

FRIČ, Pavol, Tereza POSPÍŠILOVÁ a kol. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9.

GEIST, Bohumil. Psychologický slovník. Praha: Vodňář, 2000. ISBN 80-86226-07-7.

GÉRINGOVÁ, Jitka. Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3.

NOVOTNÝ, Michal, Ivana STARÁ a kol. Dobrovolníci v nemocnicích: metodický manuál pro zdravotnická a sociální zařízení. Praha: Hestia, 2002. ISBN 80-238-8697-5.

TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-178-6.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jana Kitlínská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

15. ledna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

18. dubna 2014

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10. 4. 2014

Michal Mikš

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávatečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se bude věnovat tématu dobrovolnictví.

Teoretická část práce bude zaměřena na obecnou charakteristiku dobrovolnictví a některé další pojmy, které s dobrovolnickou činností úzce souvisí. Dále se bude zabývat legislativním ukotvením dobrovolnické činnosti v ČR a specifiky dobrovolnické pomoci ve zdravotnických zařízeních. V poslední části diplomové práce nejprve objasníme, co jsou to pomáhající obory a následně se budeme věnovat dobrovolníkům z řad studentů.

Na teoretické poznatky diplomové práce naváže část praktická, která bude realizována formou kvantitativního výzkumu za pomoci metody dotazníkového šetření. Cílem výzkumu bude zjistit, jaký mají studenti pomáhajících oborů vztah k dobrovolnické práci ve zdravotnictví.

Klíčová slova: dobrovolnictví, dobrovolnické programy, zákon o dobrovolnické službě, motivace k dobrovolnictví, pomáhající profese.

ABSTRACT

This thesis will focus on the theme of volunteering.

The theoretical part is concentrated on the general characteristics of volunteering and the other concepts that are going together with the volunteering. The following part deals both with the legislation provisions for the volunteering in the Czech Republic and the specifics of volunteering in the medical care facilities. In the final part it is first explained the helping professions concept and then it concerns the volunteer work of students.

The theoretical part is followed by the practical part which comprises the quantitative research by the means of the questionnaire. The aim of the research is to find out what is the student relationship to the volunteering in the health care.

Key words: volunteering, volunteer programmes, The Volunteering Act, volunteering motivation, helping professions.

Děkuji především Mgr. Janě Kitliňské, Ph.D., která po odborné stránce vedla mou diplomovou práci, za její cenné rady, podněty a doporučení a také za její ochotu a vstřícné jednání.

Dále děkuji všem studentům pomáhajících oborů Fakulty humanitních studií, kteří se aktivně zapojili do výzkumného šetření.

Mé poděkování patří také rodině a všem přátelům, kteří mi byli po celou dobu studia velkou oporou.

„Nikdo není zbytečný na světě,

kdo ulehčuje břemeno někomu jinému.“

(Ch. Dickens)

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DOBROVOLNICKÁ ČINNOST	13
1.1 SPOLEČNÉ ZNAKY DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI	16
1.2 PARADIGMATA PŘÍSTUPU K DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI	19
1.3 TYPY DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI.....	21
Hledisko historického vývoje	21
Hledisko formálnosti	22
Časové hledisko dobrovolnické činnosti	23
Hledisko míry využití dobrovolnické pomoci	23
1.4 OBLASTI PŮSOBNÍ DOBROVOLNÍKŮ.....	24
1.5 MOTIVACE K DOBROVOLNICTVÍ.....	27
1.5.1 Typologie motivací k dobrovolnické činnosti.....	28
1.5.2 Altruismus jako základní činitel motivace	30
1.6 BARIÉRY DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI	33
1.6.1 Bariéry ve vstupu dobrovolníka do organizace	33
1.6.2 Bariéry v dalším rozvoji dobrovolnictví	36
1.7 VÝZNAM DOBROVOLNICTVÍ PRO SPOLEČNOST.....	37
1.8 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ DOBROVOLNICTVÍ V ČR.....	40
2 DOBROVOLNICTVÍ VE ZDRAVOTNICTVÍ CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.	
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ DOBROVOLNICTVÍ VE ZDRAVOTNICTVÍ.....	43
2.2 DOBROVOLNICKÉ PROGRAMY VE ZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍCH.....	45
2.3 DOBROVOLNICKÉ AKTIVITY REALIZOVANÉ VE ZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍCH	47
2.4 SOCIÁLNÍ KONTAKT DOBROVOLNÍKA S PACIENTEM	50
2.4.1 Sociální kontakt v nemocnici a jeho charakteristika.....	51
3 STUDENT POMÁHAJÍCÍCH OBORŮ JAKO DOBROVOLNÍK	55
3.1 DOBROVOLNÍK	55
3.2 POMÁHAJÍCÍ PROFESE	56
3.3 STUDENT JAKO DOBROVOLNÍK	59
II PRAKTICKÁ ČÁST	62
4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ	63

4.1	CÍL EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	63
4.2	FORMA A METODA EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ.....	64
4.3	VÝZKUMNÝ VZOREK	64
4.4	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	64
5	ANALÝZA VÝSLEDKŮ A JEJICH INTERPRETACE	66
6	DISKUZE	81
	ZÁVĚR	85
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	87
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	94
	SEZNAM OBRÁZKŮ	95
	SEZNAM TABULEK.....	96
	SEZNAM GRAFŮ	97
	SEZNAM PŘÍLOH.....	98

ÚVOD

Tématem, které jsme se v této diplomové práci rozhodli zpracovat, je dobrovolnictví. Ze širokého spektra oblastí, v nichž dobrovolníci nacházejí své uplatnění, jsme si pro realizaci této práce a empirického šetření vybrali oblast zdravotnictví. Naším záměrem bylo zjistit, zda se studenti pomáhajících oborů v této oblasti angažují. Jedním z aspektů, na jehož základě jsme se začali zabírat dobrovolnictvím studentů, byl v odborné literatuře často zmiňovaný fakt, že právě studenti tvoří největší část dobrovolníků. Zajímalo nás tedy, nakolik je aktivní dobrovolnictví rozšířeno mezi studenty pomáhajících oborů na Fakultě humanitních studií UTB ve Zlíně. Jestli jsou studenti o dobrovolnictví dostatečně informováni, čím jsou k výkonu dobrovolnické pomoci motivováni a co je naopak od dobrovolnické činnosti dokáže nejčastěji odradit. Zkušenosti získané při aktivním dobrovolnictví mohou pro studenty pomáhajících oborů totiž v mnoha případech představovat jakýsi odrazový můstek, díky němuž jsou pak lépe připraveni na vykonávání své profese. Oblast zdravotnictví jsme zvolili z několika důvodů. Prvním důvodem je těsná provázanost zdravotnické a sociální oblasti, kdy někteří odborníci hovoří dokonce o možnosti jejich sloučení, což odráží také dobrovolnické programy realizované ve zdravotnických zařízeních, které se z části opírají o pozitiva dobrovolnických programů fungujících v rámci sociálních zařízení. Dalším důvodem je fakt, že dobrovolnická činnost ve zdravotnictví je odborníky považována za velmi specifickou, z velké části zaměřenou na podporu zdraví jedince. Dobrovolník ve zdravotnickém zařízení musí prokázat značnou dávku profesionality, trpělivosti a empatie při snaze přimět pacienta, aby aktivizoval své schopnosti, zajímal se o svůj zdravotní stav a svými vlastními silami se snažil zlepšit kvalitu svého pobytu ve zdravotnickém zařízení. Zároveň ovšem dobrovolník pomáhá nemocnému alespoň na chvíli odpoutat myšlenky od nemoci, bolesti a trápení. Poskytuje mu možnost odreagovat se, popovídat si a zasmát se.

Setkávání s nemocnými jedinci je, dle našeho názoru, přínosem i pro dobrovolníky samotné, neboť konfrontace s realitou nemoci, bezmoci a mnohdy i smrti, jistě přispívá k přehodnocení jejich priorit a hodnot a mění i jejich celkový pohled na život.

Jistě ne každý se dokáže s touto realitou vyrovnat, ale právě studenti pomáhajících profesí, připravující se na povolání, které vyžaduje bezprostřední kontakt s lidmi a usiluje o zlepšení kvality života potřebných, mají k vykonávání dobrovolnické činnosti ve zdravotnických zařízeních ty nejlepší předpoklady.

Posledním, i když zřejmě nejzávažnějším důvodem, proč jsme zvolili právě oblast zdravotnictví je fakt, že ve většině zdravotnických zařízení jsou sice nastaveny metodické předpoklady fungování dobrovolnických programů, ale chybí, jak ostatně uvádí i Kořínková (2012), především ekonomicko-organizační podpora. Tato situace tak odráží ne zcela ideální situaci v našem zdravotnictví. Pokud tedy budeme společně s Kořínkovou (2012) považovat ochotu dobrovolníků zapojit se do činností v rámci zdravotnických zařízení za vyjádření zdravého postoje k životu, musíme nutně přijít k přesvědčení, že potenciál vkladu ze strany veřejnosti si ze strany zdravotnictví zaslouží přinejmenším systematictější podporu.

Doufáme proto, že i přes úskalí, která někdy dobrovolnickou činnost v oblasti zdravotnictví provázejí, bude tato práce pro studenty inspirací a přiměje je přemýšlet o dobrovolnictví jako o prospěšné a velmi důležité činnosti a samozřejmě bychom byli velmi rádi, kdyby naše práce studenty motivovala k zapojení se do dobrovolnických aktivit v některém ze zdravotnických zařízení.

Tato práce obsahuje teoretickou a empirickou část. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole je popsáno dobrovolnictví, jeho základní charakteristika, oblasti, ve kterých se s dobrovolnickou činností můžeme setkat a motivace k dobrovolnictví. Druhá část se zaměřuje na specifika dobrovolnické činnosti ve zdravotnictví, na jeho historický vývoj, dobrovolnické programy a aktivity. Poslední část je věnována pomáhajícím profesím a dobrovolníkům z řad studentů.

V rámci empirického šetření se pokusíme zjistit, jaký vztah mají studenti pomáhajících oborů k dobrovolnictví respektive k dobrovolnictví ve zdravotnických zařízeních a kolik studentů se této činnosti aktivně věnuje.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICKÁ ČINNOST

Pouze život, který žijeme pro ostatní, stojí za to. (Einstein)

Lidská solidarita a vzájemná pomoc provází lidstvo téměř od jeho vzniku a projevy této vzájemnosti nacházíme v mnoha formách lidského soužití. Prvním teoretikem v oblasti dobrovolnické činnosti a vzájemné pomoci se podle Bútory (1991) stal Petr Kropotkin, když ve svém díle *Mutual aid (Vzájemná pomoc)* vydaném už v roce 1902, polemizoval se zastánci darwinismu hlásajícími nutnost soupeření a boje o život a upozorňoval, že právě vzájemná pomoc, solidarita, spolupráce a kolektivní energie, jsou tím, co člověka dělá životaschopnějším. Bútora dále uvádí, že v projevech vzájemné pomoci a pospolitosti spatřoval Kropotkin také původ mravního pokroku člověka.

I přesto, že v určitých obdobích rozvoje vzájemné pomoci docházelo k tomu, že se tato pomoc mohla rozvíjet pouze v rámci rodin nebo malých komunit, moderní společnost se zasloužila o její znovu objevení a rozvoj.

S postupným rozvojem vzájemné pomoci narůstala také potřeba dát této činnosti určitý řád, stanovit základní pravidla a také tuto činnost organizovat. Tato opatření postupně vnesla do oblasti vzájemné pomoci a solidarity jistou dávku profesionality. Dnes je v povědomí mnohé laické veřejnosti vzájemná pomoc a solidarita spojována především s dobrovolnickou činností, tedy s takovou činností, kterou člověk provádí zadarmo, ve svém volném čase. To je ovšem velmi zúžený pohled na dobrovolnické aktivity, který může být jednak odrazem nedostatku relevantních informací o dobrovolnictví, kterými jedinec disponuje nebo také důsledkem nezájmu některých lidí o dobrovolnické aktivity. Díky mnohaletému úsilí zaměřenému na rozvoj a propagaci dobrovolnictví, existuje ovšem také mnoho jedinců, kteří na dobrovolnictví pohlížejí jako na veřejně prospěšnou činnost, které se člověk věnuje na základě svého rozhodnutí, ve svém volném čase a bez nároku na odměnu. Dobrovolnická činnost může být zaměřena ve prospěch jednotlivců, skupin nebo potřebné organizace. Lidé, kteří se dobrovolnickým aktivitám věnují, pohlížejí na dobrovolnictví také jako na zdroj, který dokáže významným způsobem přispět k obohacení jejich života. Příjemce dobrovolnických služeb vnímá dobrovolnictví jako aktivity, které vedou k uspokojení jeho vlastních potřeb a dobrovolník si při

dobrovolnické činnosti rozvíjí své dovednosti, nabývá nové zkušenosti, navazuje nová přátelství a nachází nové příležitosti a motivace pro svůj osobní život. Velmi přínosné může být dobrovolnictví také pro osoby, které v produktivním věku postihla ztráta zaměstnání. V dobrovolnických aktivitách mohou nalézt alespoň částečné řešení tohoto problému, mohou stále uplatňovat jistou míru seberealizace a zažívat pocit užitečnosti. Pro aktivní seniory či osoby se zdravotním postižením může podle Müllerové (2011) dobrovolnictví představovat jednu z možností prevence sociálního vyloučení.

Dříve, než se pokusíme objasnit, co se skrývá pod pojmem dobrovolnictví a jaké jsou jeho charakteristiky, je třeba upozornit, že odborná literatura se zabývá především organizovaným dobrovolnictvím, které podle Friče, Pospíšilové et al. (2010), představuje činnosti namířené ve prospěch jedinců mimo okruh rodiny. Jedná se tedy většinou o činnosti vykonávané v kontextu organizace či přímo pro organizaci. Dále je nutno zdůraznit skutečnost, že dobrovolnické práce představují podle Boukala, Vávrové et al. (2009) velmi rozmanitou škálu činností se sklonem k neformálnímu jednání, což velmi stěžuje jejich definování. Z tohoto důvodu je prakticky nemožné najít v odborné literatuře univerzální či zcela jednotnou definici dobrovolnictví. Každý autor tento pojem specifikuje a vysvětluje jinak a definice dobrovolné činnosti se pak odvíjí především od toho, co sám autor považuje v této oblasti za nejdůležitější a na co klade důraz.

S velmi stručnou definicí dobrovolnické činnosti se můžeme setkat ve Slovníku sociální práce. Matoušek (2008) zde ve svém pojetí dobrovolnictví klade důraz na prosociální chování. Dobrovolnictví definuje jako bezplatnou činnost, kterou lidé konají, protože chtějí pomoci svým bližním, komunitě nebo společnosti bez ohledu na to, jaký jim to přinese kariérní prospěch. Stejně prosociálně laděnou definici dobrovolnictví nabízí i Mojžíšová a Zášková (2011), které označují dobrovolnictví jako nesobeckou aktivitu, jejímž cílem je zlepšení životní situace druhého člověka.

Pro Müllerovou (2011) je v dobrovolnictví nejdůležitější prvek svobody a nenucenosti. K dobrovolnictví je třeba se podle autorky rozhodnout zcela svobodně s plným vědomím toho, že se jedná o bezplatnou činnost ve prospěch druhých.

Také Krňanská (2012) nahlíží na dobrovolnictví především jako na činnost vykonávanou z vlastní vůle, z vlastního přesvědčení a z vlastní motivace.

Názor, že na dobrovolnictví nemá být nazíráno jako na oběť, ale mělo by být chápáno především jako přirozený projev občanské zralosti a zdroj konkrétní pomoci pro toho, kdo ji potřebuje a zároveň by mělo dobrovolníkovi poskytovat pocit smysluplnosti, možnost získání nových zkušeností a dovedností a vést k obohacení mezilidských vztahů, zastávají Tošner a Sozanská (2006). Jejich pohled na dobrovolnictví, na rozdíl od dvou předešlých, zohledňuje také přínos dobrovolnické činnosti pro samotného dobrovolníka.

Definice, kterou nám nabízí Šiklová (2011) odráží skutečnost, že dobrovolnictví velmi úzce souvisí s podporou, rozvojem a s formováním občanské společnosti.

„Dobrovolnictví to není jen nějaké dělání dobrých skutků, charita nebo vybírání peněz a jejich rozdávání dalším, to je i přímý nácvik pro aktivní občanství.“

Šiklová (2011, s. 19).

Boukal, Vávrová et al. (2009) uvažují o dobrovolnictví jako o fenoménu, který je velkým přínosem pro mnoho organizací orientujících se na pořádání různých kulturních, sportovních, humanitárních a jiných akcí. Autoři uvádí, že tyto organizace se bez pomoci dobrovolníků prakticky neobejdou a proto považují dobrovolnictví za jeden z pilířů neziskového sektoru. Tento pohled na dobrovolnickou pomoc je ovšem zcela v rozporu s pojetím dobrovolnictví, které klade důraz na aspekt obecně prospěšné aktivity (public benefit). Neboť právě hledisko obecného prospěchu, jak uvádí Dekker a Halman (2003), je determinující pro veškeré aktivity spojené s trávením volného času, tedy především pro kulturu, zájmové činnosti, sportovní aktivity a rekreaci, ale také pro neplacenou práci ve prospěch vlastní organizace nebo skupiny a v podstatě veškeré aktivity tohoto typu z dobrovolnictví zcela vylučuje. Přestože výše uvedené charakteristiky dobrovolnictví jsou jen malým výčtem z velkého množství definic dobrovolnické činnosti, ukazují zcela jasně široké spektrum názorů jednotlivých autorů a potvrzují již výše zmíněný fakt, že je prakticky nemožné shodnout se na jediné univerzální definici dobrovolnictví. Ať už se osobně přikláníme ke kterékoli z těchto definic, v případě vykonávání dobrovolnických aktivit bychom se měli řídit definicí dobrovolnic-

ké činnosti, která vychází ze Zákona o dobrovolnické službě. Tato definice uvádí, že dobrovolnická služba je činnost, při níž se dobrovolník věnuje poskytování pomoci nezaměstnaným osobám, osobám sociálně slabým, osobám se zdravotním postižením, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám vracejícím se z výkonu trestu odnětí svobody, drogově závislým osobám, osobám trpícím domácím násilím, dále jde o poskytování pomoci při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase a také o pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.

1.1 Společné znaky dobrovolnické činnosti

I když jsme se právě přesvědčili, že každá z definic dobrovolnictví zdůrazňuje jiný aspekt této činnosti, existují v nich i některé znaky, které se opakují a které jsou pro většinu definic společné. Mohli bychom je tedy označit jako základní nebo alespoň společné znaky dobrovolnictví. Zcela automaticky se nabízí, uvést na prvním místě dobrovolnost, dále můžeme uvést orientaci na pomoc druhým a mohli bychom uvést také to, že dobrovolníci vykonávají všechny aktivity bez nároku na odměnu. Poslední uvedený znak podle Tošnera a Sozanské (2002) ovšem vyplývá už ze samotné orientace na pomoc druhým, kterou autoři označují jako prosociální chování a vymezují ho jako chování, které nevyplývá ze služební povinnosti, chování podporující reciprocitu, chování, které nenaruší identitu toho, kdo se chová prosociálně a také jako chování, za které neočekáváme protislужbu ani odměnu.

Jak uvádí Motyčka (2011) je podle některých psychologických výzkumů, právě prosociálnost jednou ze základních složek formujících charakter člověka společensky žádoucím směrem.

V souvislosti se znaky, které bychom mohli pokládat za charakteristické pro dobrovolnickou činnost, ovšem Dekker a Halman (2003) poukazují na skutečnost, že odborná literatura disponuje mnoha typologiemi základních znaků dobrovolnictví a apelují na to, abychom ani tyto znaky nepovažovali za definitivní, neboť jsou stále vděčným námětem diskuzí mnoha odborníků zabývajících se dobrovolnictvím.

Názory odborníků se rozcházejí už v tom, zda o dobrovolnictví uvažovat jako o práci nebo raději používat obecnější označení činnost či aktivita. Tato pojmová nejednotnost je patrná i ze srovnání definic Mezinárodní organizace práce OSN a Evropské komise pro dobrovolnictví států Evropské unie, které nám ve své publikaci nabízí Frič a Vávra (2012). V manuálu Mezinárodní organizace práce OSN se v souvislosti s dobrovolnictvím objevuje výraz neplacená, nepovinná **práce**, kterou jednotlivci vykonávají pro osoby, které nepatří do jejich vlastní domácnosti, a to bez nároku na plat. Evropská komise naopak považuje za dobrovolnictví jakoukoli formální či neformální **aktivitu**, kterou si dobrovolník zvolí na základě individuálního výběru a vykonává ji bez myšlenky na odměnu a ve prospěch jiných.

K názoru definovat dobrovolnictví spíše jako činnost či aktivitu se přiklání také Tošner a Sozanská (2002). Hlavním důvodem je jejich přesvědčení, že s pojmem práce je ve většině případů spojována především činnost, která souvisí se mzdou či výdělkem a zároveň je spojena s pracovní právními předpisy, pojistnými aspekty či daněmi. Odborná literatura ovšem používá jak označení dobrovolnická práce, tak dobrovolnická aktivita, setkat se můžeme i s výrazem dobrovolnická činnost či služba, přičemž všechny tyto výrazy jsou chápány jako synonyma.

Na předcházející úvahu můžeme navázat dalším z diskutovaných aspektů v definici dobrovolnictví a to, zda tvrzení, že se jedná o činnost bez nároku na odměnu, je vždy platné. Např. Rochester (2006) ve své publikaci upozorňuje na zjevnou skutečnost existence mnoha způsobů odměňování dobrovolníků. Autor uvádí, že odměnou nemusí být vždy jen ryze finanční ohodnocení, za odměnu pro dobrovolníka totiž můžeme považovat i proplácení cestovních nákladů spojených s dobrovolnou činností, drobné upomínkové předměty a dárky, přístup ke službám či akcím, různé druhy slev a jiné. Stejně stanovisko k problému odměňování dobrovolníků zaujímá i Slowík (2011), když uvádí, že kromě finančního ohodnocení existuje ještě mnoho dalších způsobů, které představují pro dobrovolníky jistou formu odměny. Slowík má ale na rozdíl od Rochesterera na mysli především odměnu nemateriální povahy, kterou je např. získání jisté míry prestiže, uznání, poděkování či pochvala. Pokud odhlédneme od existence možných forem odměn, je nutno zdůraznit, že mezi odborníky panují odlišné názory už na samotnou podstatu odměňování. Někteří z nich spatřují v drobné odměně za dobrovolnickou čin-

nost silný motivační prvek, který by mohl být povzbuzením pro jedince váhající, zda s dobrovolnictvím začít. Se zcela opačným názorem se ovšem můžeme setkat u Rochester (2006), který tvrdí, že každá i minimální platba či jakýkoli jiný druh odměny za dobrovolnickou práci je popíráním samotné podstaty dobrovolnictví jako daru.

Dobrovolnost, ve smyslu mít možnost zcela svobodně se rozhodnout, odborná literatura podle Pospíšilové (2011) prakticky neřeší, třebaže podle autorky jde o komplikovaný filozofický koncept. Některé dobrovolné činnosti v sobě mohou totiž podle Pospíšilové (2011) zahrnovat prvek přímého či nepřímého donucení, které vyplývá ze situace. Zde můžeme uvést např. dobrovolnou činnost, kterou vykonávají rodiče pro školu, v níž se učí jejich děti, dále sem patří bezplatná práce, kterou vykonávají studenti s vědomím, že za ni obdrží kredity nebo tím splní povinný předmět ve škole a také práce, kterou jedinec vykonává z pocitu nebo pod tíhou morální či náboženské povinnosti aj. I když se ve všech uvedených případech jedná o práci bez finanční odměny, dobrovolnost nemusí být zcela přesvědčivá.

Zcela odlišnou typologii základních charakteristik dobrovolnické činnosti uvádí Frič, Pospíšilová et al. (2010). Za zásadní považují zejména **kritérium stability**, které ohraničuje časové vymezení výkonu dobrovolnické činnosti.

Dále **kritérium pravidelnosti**, podle kterého se dobrovolnická činnost dělí na pravidelnou, vykonávanou dobrovolníky alespoň jednou měsíčně a příležitostnou, která je vykonávána nepravidelně, a to méně než jednou za měsíc. Posledním je **kritérium intenzity** značící hodinový objem práce, kterou dobrovolník odpracoval ve prospěch jedné organizace.

V závěru této kapitoly si celou šíři záběru definic dobrovolnictví, včetně některých charakteristik, shrneme do přehledné tabulky, kterou ve své publikaci nabízí Frič a Vávra (2012).

Tabulka č. 1 Užší a širší přístup k definování dobrovolnické pomoci

	Užší přístup	Širší přístup
Forma pomoci	Organizovaná	Organizovaná neorganizovaná
Typ pomoci	Práce	Činnost
Okruh příjemců	Nezahrnuje rodinu/domácnost	Zahrnuje rodinu/domácnost
Stabilita pomoci	Dlouhodobá	Dlouhodobá i krátkodobá
Povaha pomoci	Plánovaná	Plánovaná, i spontánní, neplánovaná
Zaměření pomoci	Obecně prospěšná	Obecně i vzájemně prospěšná

Zdroj: Frič, Vávra (2012, s. 29)

1.2 Paradigmata přístupu k dobrovolnické činnosti

Základní paradigmaty přístupu k dobrovolnické činnosti, s nimiž se setkáváme v odborné literatuře, jsou v podstatě různé pohledy odborníků na problematiku dobrovolnictví. Každé paradigma je zastoupeno odborníky, kteří se orientují na jiné typy dobrovolnických činností, zabývají se jiným typem organizací, kladou jiný důraz na motivaci atd. Velmi přehledné dělení základních paradigmat dobrovolnické činnosti uvádí Rochester (2006). Jedná se o:

1. neziskové paradigma
2. paradigma občanské společnosti
3. paradigma volnočasové

Pro **neziskové paradigma** je podle Rochesterova charakteristický silný altruistický motiv a pomoc druhým. Dobrovolnictví z tohoto úhlu pohledu představuje především službu, poskytování poradenství, podporu a péči všem potřebným lidem.

Tento typ dobrovolnické činnosti je dobře uplatnitelný převážně ve velkých neziskových organizacích, které disponují vlastními zaměstnanci a formální strukturou. Hodnota dobrovolníků zde potom stoupá v závislosti na přínosu neplacené práce. Dobrovolníci zúčastnění v tomto typu aktivit by podle Rochestera měli být vedeni, zaučováni a proškoleni a jejich práce by měla být průběžně sledována, vyhodnocována a dobrovolníkům by se mělo dostat patřičné zpětné vazby. Tento přístup k dobrovolnictví se podle Rochestera zasloužil o vznik profese manažera dobrovolníků. Podobný názor jako Rochester má i Müllerová (2011), která doplňuje, že pokud od dobrovolníka očekáváme spontánní chování a zároveň chceme, aby vykonával činnosti naplňující cíle organizace, musíme ho profesionálně vést a vytvořit mu odpovídající podmínky. A právě toto je náplní práce dobrovolnického managementu.

Paradigma občanské společnosti, jehož hlavní dobrovolnickou motivací je vzájemná pomoc, staví především na aktivním přístupu dobrovolníků. Podle Rochestera (2006) se jedná především o aktivitu svépomocných skupin, která je zacílena na zlepšení podmínek v mnoha oblastech občanského soužití. Můžeme sem zařadit aktivity v oblasti sociální péče, životního prostředí, dopravy a další. Tento typ dobrovolnických činností upřednostňují především v malých, zcela dobrovolnických organizacích, které nemají vlastní placené zaměstnance. Dobrovolníky nikdo neřídí, jsou vnímáni jako rovnocenní členové sdružení a práci si rozdělují mezi sebou.

Poslední z uváděných paradigmat je **paradigma volnočasové**. Tento přístup k dobrovolnickým aktivitám se podle Rochestera (2006) zcela liší od obou předchozích a to zejména tím, že hlavní motivací dobrovolníků není pomoc potřebným, ale radost z nových zážitků, možnost něco nového se naučit a také jistá míra dobrodružství. Dobrovolnické aktivity tohoto typu mají široké spektrum využití v oblasti sportu, kultury, vzdělávání či rekreace. V případě volnočasových aktivit (leisure aktivity) se jedná převážně o akce krátkodobého charakteru či akce jednorázové, ve kterých sami dobrovolníci vidí zejména příležitost pro pobavení. S tímto tvrzením ovšem zcela nekoresponduje naprosto ojedinělá koncepce kanadského sociologa Roberta Stebbinse. Stebbins (2006) vnímá dobrovolnictví

samo o sobě jako volnočasovou aktivitu a dokonce rozlišuje tři formy této aktivity lišící se délkou trvání, komplexností a náročností.

Největším stupněm náročnosti a komplexnosti se podle Stebbinse vyznačuje seriózní nebo také zodpovědná volnočasová aktivita (serious leisure), která je charakteristická tím, že se jí dobrovolníci věnují se vši vážností, dlouhodobě a zodpovědně. Tato aktivita pak může v mnoha případech nastartovat i celoživotní kariéru dobrovolníků, tvoří tedy podle Stebbinse pomyslnou hranici mezi zaměstnáním a volným časem.

1.3 Typy dobrovolnické činnosti

V literatuře o dobrovolnictví se můžeme setkat s různými možnostmi dělení dobrovolnických činností. Jedná se např. o dělení z hlediska časového, dělení podle způsobu, jakým tato činnost probíhá a jedním z kritérií pro dělení dobrovolnických aktivit je také hledisko historického vývoje. Dobrovolnickou činnost lze rozčlenit také podle toho, do jaké míry jednotlivé organizace práci dobrovolníků využívají.

Hledisko historického vývoje

V historii dobrovolnictví se podle Tošnera a Sozanské (2002) objevují dva základní typy této činnosti. Vývojově starším je **evropský – komunitní model** dobrovolnictví. Podstatou tohoto dobrovolnictví jsou setkání dobrovolníků se stejnými zájmy, která jsou uskutečňována v přirozeném prostředí církví, sportovních či dětských organizací.

Jak uvádí autoři, v průběhu času může dojít k situaci, že se některé komunity změní na profesionální dobrovolnická centra, která se specializují na určitou věkovou nebo sociální skupinu nebo se zaměřují na určitý druh dobrovolnické činnosti. Ovšem i tato nově vzniklá profesionální centra si udržují charakter komunity a staví na osobních a přátelských vztazích, které tvoří základ činnosti centra.

Mladším modelem je podle Tošnera a Sozanské (2002) **americký – manažerský model** dobrovolnické činnosti, jehož základem jsou profesionálně vedená dobro-

volnická centra. Pracovníci těchto center vyhledávají vhodné osoby a nabízejí jim možnost dobrovolnické práce v mnoha organizacích.

Každý s těchto modelů je něčím specifický a podle toho se odvíjí také možnosti jeho využití.

V organizacích, které dávají přednost dobrým mezilidským vztahům a cíle a poslání organizace jsou dostatečným sjednocujícím prvkem, převládá komunitní model dobrovolnictví. Jedná se většinou o charitativní a humanitární organizace, církve a náboženské společnosti.

Manažerský model nachází své uplatnění ve větších městech, kde je třeba účinně propojovat potřeby dobrovolné pomoci s nabídkou od občanů a zohledňovat širší záběr činnosti.

Hledisko formálnosti

Podle míry formálnosti, která s výkonem dobrovolnické činnosti souvisí, se podle Tošnera a Sozanské (2002) můžeme setkat s rozdělením těchto aktivit do dvou skupin. Jedná se o **dobrovolnictví „zdola nahoru“**. Tento typ dobrovolnických aktivit představuje spontánní činnost neformální skupiny přátel, která se rozhodla vykonávat společnou činnost a postupně se propracovává k neformální strukturované skupině a později k registrované neziskové organizaci. Druhou možností je **dobrovolnictví „zvenčí dovnitř“**, jehož základem je strukturovaná organizace s profesionálními pracovníky, která se rozhodne s dobrovolníky pracovat či stávající spolupráci lépe organizovat.

Podobné dělení uvádí také Frič, Pospíšilová et al. (2010), kteří rozlišují **občanskou participaci**, do níž spadají nejrůznější petiční aktivity, účast na demonstracích, veřejné schůze či kontakty veřejného zastupitele. Dále **neformální (individuální) dobrovolnictví**, kam řadí neplacenou pomoc, která není zprostředkována žádnou organizací a není poskytována příbuzným osobám či vlastní domácnosti a **formální (organizované) dobrovolnictví**, což je poskytování bezplatné pomoci prostřednictvím skupin, klubů nebo organizací, zaměřené ve prospěch druhých lidí nebo prostředí. Frič, Pospíšilová et al. (2010) zároveň upozorňují, že hranice, která uděluje dobrovolnickým činnostem punc formálnosti či neformálnosti je velice tenká a snadno překročitelná. Přestože neformální dobrovolnictví není po stránce

konceptuální propracováno do takové míry jako dobrovolnictví formální, nelze jej podle názoru autorů v žádném případě opomíjet, protože tvoří důležitý kontext pro dobrovolnictví formální.

Časové hledisko dobrovolnické činnosti

Podle množství času, které je jedinec ochoten dobrovolnické činnosti věnovat, můžeme dobrovolnictví podle Tošnera a Sozanské (2002) rozdělit na dobrovolné zapojení se při jednorázových akcích, což jsou především nejružnější benefiční koncerty, sbírky či kampaně pořádané několikrát do roka či jen jednou ročně. Dále na dlouhodobou dobrovolnou pomoc, která bývá poskytována opakovaně či pravidelně v určitý den a hodinu a to celoročně a na dobrovolnou službu, která je chápána především jako dlouhodobý několik měsíců, někdy i let, trvajících dobrovolný závazek k dobrovolné práci převážně mimo svou vlast.

Jak vyplývá z výše uvedeného dělení, setrvávají dobrovolníci u jedné organizace různě dlouhou dobu.

Krátkodobé působení dobrovolníků v různých organizacích považují Frič, Pospíšilová et al. (2010) za činnost, která nenesou prvky loajality ke konkrétní organizaci a je považováno za rys individualizovaného dobrovolnictví. O krátkodobém působení hovoří autoři v případě, když dobrovolník pracuje pro jednu organizaci méně než 6 měsíců.

Za střednědobou dobrovolnickou činnost se potom považuje dobrovolnictví, jehož délka trvání přesáhne dobu jednoho roku.

Pokud dobrovolník vykonává dobrovolnickou činnost pro konkrétní organizaci déle než jeden rok, můžeme jeho činnost považovat za dlouhodobou.

Hledisko míry využití dobrovolnické pomoci

Míru využitelnosti dobrovolníků přehledně zpracoval Frič et al. (2001) a rozdělil ji do 3 základních skupin.

První skupinu tvoří dobrovolníci, na nichž je v podstatě závislý chod celé organizace. Společně s malou skupinou profesionálů tvoří základnu pro naplňování hlavních cílů organizace a jsou tedy hlavní silou organizace, bez které by nebyla možná realizace příležitostných akcí, kterými se organizace prezentuje. Tento typ je charakteristický pro humanitární akce nebo ekologické iniciativy

Do druhé skupiny patří organizace, které sice nejsou na dobrovolnické činnosti zcela závislé, ale úplně bez pomoci dobrovolníků se neobejdou. Dobrovolníci pracují spolu s profesionálními zaměstnanci, což znamená, že pokud by určitou činnost nevykonávali dobrovolníci, musela by být pokryta dalšími zaměstnanci. Tento typ dobrovolnické činnosti nachází největší odezvu v sociálních a zdravotnických zařízeních.

Do poslední skupiny náleží organizace, pro které dobrovolnické služby představují pouze doplnění služeb organizace či zvýšení jejich kvality. Dobrovolnická činnost tedy není pro chod organizace nutností, ale pomáhá při usnadňování provozu organizace.

1.4 Oblasti působení dobrovolníků

S dobrovolníky, kteří se rozhodli věnovat svůj čas a úsilí práci s druhými a pro druhé, se můžeme setkat prakticky kdekoli. Dobrovolnické aktivity pronikají téměř do všech oblastí společenského života a poskytují dobrovolníkům mnoho možností seberealizace. Mezi velmi oblíbené oblasti dobrovolnické činnosti patří zejména volnočasové aktivity spojené se sportem, rekreací či ochranou životního prostředí. Velmi záslužná a přínosná je dobrovolnická činnost v humanitární oblasti a v oblasti ochrany lidských práv a svobod. Tyto oblasti dobrovolnické činnosti můžeme zařadit k tzv. typickým oblastem působnosti dobrovolníků. V posledních letech ovšem dobrovolníci rozšiřují svou působnost i do oblastí méně tradičních a pronikají postupně do škol, zdravotnických zařízení i do kulturních zařízení, což byly donedávna instituce zřizované a spravované výlučně státem.

V odborné literatuře se můžeme setkat s mnoha typologiemi, které dělí dobrovolnickou činnost v organizacích podle okruhu jejich působení. Pospíšilová (2011) uvádí dělení podle Mezinárodní kategorizace ICNPO do 11 kategorií: kultura, sport a rekreace, zdraví, sociální služby, životní prostředí, komunitní rozvoj, občanské a advokační dobrovolnictví, nadace a infrastruktura neziskového sektoru, mezinárodní organizace, profesní organizace a odbory a jiné.

Velmi přehledně působí rozdělení oblastí dobrovolnických aktivit, jak je zpracovali Tošner a Sozanská (2002). Autoři dělí dobrovolnickou činnost do 6 různých oblastí.

Jedná se o oblast ochrany životního prostředí. Organizace zabývající se touto činností patří mezi nejlépe organizované s celostátní působností a výborným napojením na síť mezinárodních organizací se stejnou či podobnou náplní dobrovolnické činnosti. Tyto organizace mají také velkou mediální podporu, kterou využívají k výraznému upozornění na palčivé problémy globální společnosti.

Dále jsou to humanitární organizace a organizace, které se orientují na podporu a ochranu lidských práv. Tyto organizace u nás začaly vznikat po roce 1989. Dobrovolníci vysílání těmito organizacemi tráví většinu času při práci v terénu. Pomáhají při válečných konfliktech, poskytují humanitární pomoc v krizových oblastech, pomáhají při živelných katastrofách, ale také při ochraně lidských práv a svobod.

Nejpočetněji zastoupeny, a to jak z hlediska počtu dobrovolníků, tak z hlediska toho, že postupně přebírají služby, které byly dříve státem zajišťovány v nedostatečné míře, jsou dobrovolnické organizace působící v sociální a zdravotní oblasti. Činnost v těchto organizacích klade na dobrovolníky vysoké nároky a vyžaduje velkou míru profesionality. Dobrovolníci zde totiž vstupují do uzavřených systémů a jejich nevhodné chování by mohlo působit jako rušivý či cizorodý prvek.

Dobrovolníci působící v organizacích z oblasti kultury nachází významné uplatnění při záchraně či ochraně kulturních památek a historických objektů. Organizace dobrovolníky využívají převážně z důvodu nízkých nákladů, neboť, jak tvrdí Boukal, Vávrová et al. (2009), kulturní akce v sobě nesou velké riziko, které vyplývá z nemožnosti přesně odhadnout zájem o akci a počet účastníků. Kulturní organizace mají obvykle regionální působnost a jejich činnost reflektuje místní podmínky a potřeby. Po roce 1989 začaly vznikat také nekomerční alternativní organizace, které vytváří kulturní programy nezávislé na aktuálních módních směrech. Tyto organizace se věnují také propagaci české kultury v zahraničí.

Dobrovolnická činnost v organizacích zabývajících se sportovní a vzdělávací činností spadá v České republice především do volnočasových mimoškolních aktivit.

Řadíme sem nečastěji činnosti spojené se zájmy, tělovýchovou a turistikou. Dobrovolná činnost má tedy ponejvíce charakter vzájemně prospěšné dobrovolné aktivity.

Boukal, Vávrová et al. (2009) tuto oblast dobrovolnické činnosti rozdělují na vzájemně a obecně prospěšné činnosti. Pro oblast sportu je typická vzájemně prospěšná činnost, kdy členové oddílů vykonávají službu pro oddíl a zároveň se těší z výhod tohoto členství. Zatímco obecně prospěšná činnost se více prosazuje v oblasti vzdělávání a volnočasových aktivit.

Poslední oblastí, kterou zmiňuje Tonšer a Sozanská (2002), je zahraniční dobrovolná služba. K jejímu postupnému rozvoji dochází v naší zemi až po roce 1990. S otevřením hranic k nám začalo přijíždět mnoho převážně mladých dobrovolníků ze západní Evropy a USA, kteří se věnovali nejčastěji výuce cizích jazyků. Také v našich podmínkách postupně docházelo ke vzniku organizací, které se zaměřily na vysílání dobrovolníků do zahraničí. Každá z nich se vyznačuje vlastními benefity pro dobrovolníky a také vlastním charakterem dobrovolnické služby. Některé organizace jsou pouze vysílající, jiné pracují na principu reciprocity.

Ve výčtu oblastí dobrovolnických činností bychom neměli opomenout ani dobrovolnictví v církevních a náboženských organizacích, které prostupuje napříč celým spektrem oblastí společenského života. (dobrovolník.cz)

Boukal, Vávrová et al. (2009) rozšiřují toto dělení ještě o skupiny záchranářů, což jsou týmy vycvičených dobrovolníků zasahujících především při požárech, živelných pohromách či přírodních katastrofách.

Poměrně novým trendem, který se od konce 90. let objevuje v oblasti dobrovolnictví, je tzv. firemní dobrovolnictví. Tato forma dobrovolnické činnosti představuje podle Gratzové (2011) spojení neziskového a firemního sektoru. Podstata tohoto typu dobrovolnictví spočívá v tom, že firmy poskytují svým zaměstnancům několik dnů volna, aby se mohli angažovat ve veřejně prospěšné organizaci. Firmy se podílí na hrazení nákladů spojených s dobrovolnou činností a firemní dobrovolníci investují své úsilí, energii a nápady do veřejně prospěšných programů. Firemní dobrovolníci se nejčastěji věnují manuální práci, práci s klienty, odborné pomoci či pomoci při jednorázových akcích organizace.

1.5 Motivace k dobrovolnictví

I když většina rozhodnutí věnovat se dobrovolnické činnosti vychází ze svobodné vůle dobrovolníka, nic to nemění na faktu, že dobrovolnictví je pro dobrovolníka aktivitou velmi náročnou. A to nejen z časového hlediska.

Dobrovolník se při vykonávání dobrovolnických aktivit může dostat také do ne-standardních situací, na které není připraven, které mu nemusí být příjemné, mohou ho překvapit, zaskočit či stresovat, to znamená, že je během výkonu dobrovolnické služby vystaven tlaku fyzické i psychické zátěže. A přesto se najde mnoho lidí, kteří si náročnost dobrovolnictví ani skutečnost zátěže nepřipouští, všechny situace, které mohou při vykonávání dobrovolnických aktivit nastat, berou jako samozřejmost a jsou odhodláni se s nimi vypořádat. Pokud se tedy zabýváme dobrovolnictvím a víme, že ne vše, co s dobrovolnickou činností souvisí je jen pozitivní a standardní, je nutno zamyslet se také nad tím, proč se člověk rozhodne tuto činnost vykonávat. Co je jeho „hnacím motorem“, proč se tak rozhodl, jaký má důvod, co ho motivuje, aby se stal dobrovolníkem?

Vysvětlit otázku: „proč se lidé chovají tak, jak se chovají?“ Nakonečný (1996, s. 5) patří k nejdůležitějším a snad i nejtěžším úkolům psychologie. Motivace stejně jako motiv jsou, jak zdůrazňuje Geist (2000), termíny používané v širokém spektru významů a synonym a za všech okolností jsou především sebemotivací. Motivace se týká vždy celé osobnosti a je rozhodovacím procesem výběru z daných alternativ. Každý jedinec, který se rozhoduje, vlastně vybírá, musí, protože s určitým rozhodnutím na sebe bere také zodpovědnost za toto rozhodnutí. Geist tedy vnímá motivaci jako volní jednání a opírá se o tezi

„Volo, ergo, debeo“ – „Chci, tedy musím“. Geist (2000, s. 152).

Podle vysvětlení Nakonečného (1996) je motivace lidského chování více či méně vědomě zaměřená činnost, která dává individuální smysl všem lidským činům. Hartl a Hartlová (2009) ve své definici motivace naopak zdůrazňují biologické zdroje, ve kterých má podle nich proces motivace svůj počátek. Motivaci tedy popisují jako proces, který usměrňuje, udržuje a energizuje naše chování. Tomu odpovídá i zcela volné označení motivu, které používá Geist (2000), když tvrdí, že motiv je důvod, podnět, příčina, energizující či energetický impulz aktivity. Moti-

vy, jako žádoucí cíle mají také určitou klasifikaci a hierarchii. Geist ve své publikaci nabízí dělení motivů podle Klineberga, který rozdělil motivy do čtyř skupin. První skupinu tvoří motivy, u kterých převažuje fyziologický základ, druhou tvoří motivy se sociálně modifikovaným fyziologickým základem, do třetí skupiny patří motivy s biologickým a sociálním základem a čtvrtá skupina je tvořena motivy se sociálním základem. Dále je nutno zdůraznit, že každý motiv má kromě určitého cíle, směru a variability zaměření na cíl také určitou intenzitu a trvalost.

Cílem této kapitoly ovšem není zabývat se složitým vysvětlováním motivů a motivačních teorií, jak je uvádí odborná psychologická literatura. Zaměříme se pouze na vysvětlení aspektů motivace, které souvisí s rozhodnutím jedince, stát se dobrovolníkem.

1.5.1 Typologie motivací k dobrovolnické činnosti

Základní typologie motivací se odvíjí od konkrétních motivů, které jsou pro dobrovolníky stěžejní při rozhodování, kde a proč se věnovat dobrovolnickým aktivitám. Je zcela pochopitelné, že každého dobrovolníka motivuje něco jiného, neboť každý od dobrovolnické činnosti také něco jiného očekává. Senioři podle Müllerové (2011) očekávají spolupráci trvalejšího charakteru a navázání nových kontaktů. Ženy v domácnosti hledají v dobrovolnictví únik od stereotypu, nezaměstnaní ujištění, že mohou být užiteční a studenti prahnou po nových zkušenostech a dobrodružství. Skoglund (2006) v souvislosti s motivacemi upozorňuje na to, že v reakci na ideje a rysy dobrovolníka a normy a očekávání organizace se vstupní motivace vyvíjí a mění. Neboť, jak dále uvádí Skoglund, motivace odráží hodnoty a vlivem dobrovolnických zkušeností dochází v hodnotovém žebříčku k výrazným změnám. Dobrovolnická činnost se v důsledku tohoto procesu postupně stává součástí životního stylu a identity jedince. A proto i motivace k dobrovolnické činnosti se v průběhu této činnosti mění.

Frič et al. (2001) popisují ve své publikaci 3 typy motivace, které se podle jejich výzkumného šetření jeví jako nejdůležitější a mají tedy zásadní vliv na rozhodnutí stát se dobrovolníkem. Autoři zároveň upozorňují na fakt, že jednotlivé motivace se u dobrovolníků vzájemně prolínají, vždycky je ovšem jedna, která se jeví jako stěžejní, a která jedince nejvíce ovlivňuje.

Jako první uvádí Frič et al. (2001) **motivaci konvenční**. Tato motivace dominuje u jedinců, kteří se pro dobrovolnictví rozhodli na základě morálního přesvědčení. Tyto osoby považují dobrovolnictví za aktivitu zcela samozřejmou, se kterou se ve svém okolí naprosto běžně setkávají. U těchto dobrovolníků jde tedy pouze o přebírání určitých vzorců chování svých blízkých. Jedinci, kteří se rozhodnou věnovat dobrovolnictví na základě morálního přesvědčení tak ve většině případů činí proto, že se domnívají, že jde o správnou věc, kterou od nich okolí očekává.

Dalším typem je **reciproční motivace**. U dobrovolníků s dominancí reciprocity se prolíná potřeba být někomu prospěšným s potřebou získat z této činnosti i něco pro sebe. Podle autorů výzkumu se tento typ motivace objevuje především u mladých lidí, kteří dobrovolnictví berou jako příležitost pro uplatnění a rozvoj svých schopností, příležitost získat nové poznatky a zkušenosti, navázat nové vztahy.

Poslední ve výčtu základních motivací je **motivace nerozvinutá**. Dobrovolníci, u kterých je dominantní tento typ motivace, preferují vzájemnou důvěru mezi nimi a organizací. Je pro ně velmi důležité, aby činnosti, které v rámci dobrovolnické pomoci vykonávají, byly z jejich pohledu smysluplné a přinášely organizaci nějaký užitek.

Se stejnou charakteristikou motivací se můžeme setkat také u Tošnera a Sozanské (2002), ovšem tito autoři přidávají ještě informaci o tom, kde se s uvedeným typem motivace můžeme nejčastěji setkat. Motivaci konvenční spojují s občanskou výpomocí, motivaci reciproční se vzájemně prospěšným dobrovolnictvím a motivaci nerozvinutou dávají do spojitosti s veřejně prospěšnou dobrovolnickou činností.

O zcela odlišných typech motivací si můžeme přečíst v odborném článku Danelové (2012), která zde prezentuje výsledky výzkumného šetření z roku 2005. V tomto výzkumu dospěli Littlepage, Perry, Golf a Brudney k závěru, že dobrovolníci se k dobrovolnické činnosti rozhodují na základě šesti zásadních motivací.

Na prvním místě uvádí autoři výzkumu **motivaci sociální**, která se dostavuje v podobě příjemného pocitu po té, když nás někdo pochválí za dobře odvedenou práci. I zde se tedy setkáváme s prvkem reciprocity, kdy odměnou je pochvala. Dále je to **motivace hodnotová**, která se objevuje u dobrovolníků, u kterých došlo

k interiorizaci neboli zvnitřnění hodnoty dobrovolnictví a dobrovolník vykonává dobrovolnické aktivity na základě svého vnitřního přesvědčení. Výzkum dále zmiňuje **motivaci kariérní** a označuje ji za poněkud vypočítavou. O tomto typu motivace můžeme hovořit v případě, kdy dobrovolník už dopředu ví, že si díky dobrovolnické aktivitě může např. procvičit svoje stávající znalosti a dovednosti, rozvíjet je a postupně získávat řadu nových zkušeností, které později využije.

Motivace ke zdokonalování převládá u jedinců, kteří rádi vyhledávají nové situace, učí se jim přizpůsobovat a učí se je zvládat. **Motivace ochranná** se objevuje u jedinců, kteří za ní schovávají své špatné pocity. Tato motivace slouží jako štít před přiznáním si např. vlastní neschopnosti, lenosti, nechuti zabývat se pomocí jiným. Jedinec cítí, že tak by to být nemělo a v dobrovolnictví vidí příležitost, jak to změnit. Poslední **motivace je spojena s úctou a vážností**. Jedinec považuje dobrovolnictví za něco prestižního, co zvedá hodnotu jeho samého a dodává mu pocit důležitosti a užitečnosti.

1.5.2 Altruismus jako základní činitel motivace

Základním motivačním činitelem, který směřuje jedince k vykonávání dobrovolnické činnosti je podle Friče et al. (2001) altruismus, který označuje postoje a jednání ve prospěch druhého. Altruismus vychází podle Géringové (2011) z vrozené schopnosti člověka ztotožnit se s druhými, proto je také považován za základní princip, který přetváří lidské chování. Géringová totiž zastává názor, že každý dospělý jedinec je schopen ustoupit od svých pudových potřeb a podřídit se požadkům společnosti, proto autorka považuje altruismus za určitý způsob chování, který vychází z „kulturního formování“ člověka, za základní mravní princip. Altruistické jednání je tedy podle Geista (2000) možno chápat jako jednání, ale také myšlení a cítění, které bere ohled na ostatní lidi. Základem tohoto jednání je nezištný, nesobecký, dobročinný a neprospěchářský vztah k lidem i okolí. Géringová (2011) ovšem doplňuje, že i altruistické jednání může být spojeno s očekáváním určitých osobních výhod, jako jsou dobrý pocit, osobní uspokojení, nebo splnění morální povinnosti.

Frič et al. (2001) ve své publikaci popisuje několik typů altruismu vedoucích k vykonávání dobrovolnických aktivit, z nichž ke každému se váží určitá specifi-

ka. Ovšem zároveň upozorňuje, že setkat se v praktickém životě s absolutní podobou níže popsaných typů altruismu je prakticky nemožné.

Na prvním místě si uvedeme **altruismus reciproční**, vycházející z principu reciprocity, jehož podstatou je vzájemnost. Jako vhodný příklad recipročního altruismu si můžeme uvést citát z Bible. „Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jedněte vy s nimi.“ Lukáš 6,31(1991, s. 67).

Jak naznačuje výše uvedený citát, můžeme reciproční altruismus spojovat s podvědomým očekáváním, že dobročinnost bude odměněna. Pokud budeme za odměnu považovat pocit z dobře odvedené práce, dobrý pocit ze sebe sama či pocit uspokojení z naplnění potřeb jiných, lze souhlasit s Fričem et al. (2001), který tvrdí, že bez ohledu na to, jestli chceme nebo nechceme, starost o druhé přináší zisk i pro nás samotné.

Dalším typem altruismu je **altruismus normativní**, který na dobročinnost pohlíží z pozice platných společenských norem a pravidel. Tento typ altruistického chování vychází z morálního přesvědčení, že konat dobro je znakem dobré morálky. I když takový způsob chování není závazný a nikým nařízený, měli by být jedinci, kteří se dobročinnosti nevěnují či ji dokonce neuznávají a tím fakticky porušují zásady dobré morálky, připraveni na určitý sociální tlak okolí. Jako příklad normativního altruismu uvádí Frič et al. (2001), že člověk, pro kterého je dobrá pověst prioritou, si porušování norem dobročinnosti prakticky nemůže dovolit, protože by tím jeho dobrá pověst utrpěla. I v případě tohoto typu altruistického chování nalezneme vhodný příklad v biblickém citátu.

„Neodpírej dobrodiní těm, kteří je potřebují, je-li v tvé moci je prokázat“.

Šalamoun 3,27 (1991, s. 587)

Následuje **altruismus emocionální**, který vychází ze soucitu a lásky k bližnímu. Emoce jsou tím, co nás nutí zamyslet se nad utrpením jiných, pomoci druhým v jejich neštěstí, ale i radovat se z jejich štěstí. Nejsilnější emocionální pouto nás váže k našim blízkým, proto je pochopitelné, že právě z emocionálního altruismu vychází potřeba pomáhat především svým blízkým (rodině, přátelům) a až v druhé řadě se starat o ostatní. Hartlová a Hartl (2009) tento typ altruismu nazývají příbu-

zenský a uvádí, že míra obětování se pro druhého je úměrná stupni genetické příbuznosti.

Všechny výše zmíněné prvky altruistického chování, jak už naznačily citáty z Bible, tvoří základ zcela specifického křesťanského altruismu, který obsahuje emocionální aspekt patrný z lásky k bohu, aspekt povinnosti vycházející z přikázání miluj bližního svého a také aspekt reciprocity, vycházející z víry, že všechny dobré skutky budou v nebi odměněny.

Poslední v této typologii je **altruismus pravý**, jeho podstatou je konání dobročinnosti z naprosto nezištných důvodů, ovšem jak uvádí sám autor typologie, o naprosto nezištné motivaci nemá v praxi smysl ani uvažovat, protože lze velmi snadno zpochybnit.

Všechna fakta, která jsme si doposud k motivaci uvedli, by mohla svádět k názoru, že dobrovolníci vstupují do organizací pouze s čestnými úmysly a jejich motivace je za všech okolností jen pozitivní. Proto je nutno upozornit, že ne všechny motivy, třebaže se na první pohled jeví jako ušlechtilé, jsou pro dobrovolnické aktivity přínosné. Géringová (2011) v této souvislosti upozorňuje, že hranice mezi pozitivním a negativním působením je velmi tenká a mnohdy není na první pohled zřejmé, co je ještě v mezích normy a co už vykazuje prvky patologického chování. S tímto názorem se ztotožňují také Tošner a Sozanská (2002), když tvrdí, že dobrovolníci mají k výkonu dobrovolnické práce různé důvody, vykonávají dobrovolnické aktivity z různých příčin, a proto také jejich motivy mohou být různé, což znamená i nevhodné, někdy až nebezpečné. Vitoušová (1998) proto nabádá, že v případě, kdy se u dobrovolníka podaří odhalit jeho nečestné motivy, je třeba ho jako zájemce o dobrovolnictví odmítnout.

Do žebříčku nesprávných a nebezpečných motivů, se kterými se můžeme setkat u některých dobrovolníků Vitoušová (1998), zařadila soucit, který může klienta degradovat, nepříjemnou a zbytečnou zvědavost dobrovolníka, službu, která vychází z pocitu povinnosti, skutkaření a snahu něco si zasloužit, touhu obětovat se, osobní neštěstí, snahu najít v dobrovolnictví vlastní duševní rovnováhu, touhu po přátelství pramenící z osamělosti, pocit vlastní důležitosti a nenahraditelnosti, nedostatek sebeúcty, který je spojený s touhou potkat ještě ubožejší lidi a konečně pa-

novačnost a touhu ovládat jiné. Jelikož jsme se právě přesvědčili, že motivace dobrovolníků mohou odrážet pozitivní i negativní pohnutky k vykonávání dobrovolnické činnosti, můžeme tuto kapitolu zakončit myšlenkou z analytické psychologie, kterou uvádí ve své publikaci Géringová (2011).

Tak jako neexistuje světlo bez stínu, vycházejí ty nejušlechtlejší činy ze světlých a nezištných motivů, stejně jako z motivů temných a zjištných.

1.6 Bariéry dobrovolnické činnosti

Překážky jsou ony obávané věci, které spatříme, když odvrátíme pohled od svého cíle. (H. Ford)

Dobrovolnická činnost se v ČR velmi rychle rozvíjí a spolu s odborníky na tuto oblast činnosti můžeme konstatovat, že je na vysoké úrovni. V mnoha organizacích funguje spolupráce s dobrovolníky zcela bez problémů a ke spokojenosti poskytovatelů i příjemců dobrovolnických služeb. Faktem, na který upozorňuje mnoho autorů zabývajících se dobrovolnictvím, a který potvrzuje i praxe ovšem je, že stále ještě existují organizace, kde spolupráce vážne nebo dokonce vůbec neexistuje. Ke stavu stagnace či úplné absence dobrovolnické činnosti může v organizaci dojít v podstatě ze dvou příčin. Buď organizace o dobrovolníky nemá zájem, a proto je nevyhledává a nevyužívá jejich služeb nebo o ně zájem má, ale neví, jak nejlépe potenciál dobrovolníků využít.

Ve všech těchto případech dochází podle Hartla a Hartlové (2009) ke znemožnění či znesnadnění cesty k něčemu, čeho bychom rádi dosáhli.

Obecnou typologii bariér, které nejčastěji stojí v cestě úspěšné spolupráci mezi organizací a dobrovolníky, nabízí Tošner a Sozanská (2006). Jedná se o bariéry ve vstupu dobrovolníka do organizace, které mohou mít příčinu jak na straně organizace, tak na straně dobrovolníka a bariéry v dalším rozvoji dobrovolnictví, které můžeme chápat jako bariéry společenské.

1.6.1 Bariéry ve vstupu dobrovolníka do organizace

Tyto bariéry mohou být podle Tošnera a Sozanské (2006) výzvou, aby si organizace ověřila smysluplnost svého počínání. Jedná se o bariéry, které mají původ jak na straně organizace, tak i na straně samotných dobrovolníků.

Bariéry, které se nachází na straně organizace, mají podle Friče et al. (2001) několik základních příčin.

V první řadě se jedná o celkově pasivní přístup organizace k dobrovolnické činnosti i k vyhledávání a získávání dobrovolníků. Ke zlepšení této situace vedou podle Friče et al. (2001) dvě strategie. Organizace mohou zaujmout **aktivní přístup** k otázkám dobrovolnictví. Tedy sami se aktivně angažovat ve vyhledávání dobrovolníků, oslovovat jedince v různých sociálních prostředích, podávat informace, prezentovat svou činnost nebo projekty, kterým se v organizaci věnují a snažit se potencionální dobrovolníky zaujmout a nadchnout pro výkon dobrovolnické práce v organizaci.

Druhou strategií, kterou mohou organizace zaujmout v přístupu k dobrovolnictví, je **pasivní přístup**. Jedná se o vyčkávací taktiku organizace, která spoléhá na to, že pokud bude mít dobrovolník zájem o dobrovolnickou činnost v rámci organizace, sám se dobrovolně přihlásí. Organizace v tomto případě tedy přenechávají veškerou aktivitu na straně dobrovolníků a čekají na jejich příchod.

Další příčinou vzniku bariér je nedostatečné řízení činnosti dobrovolníků, které vyplývá z nesprávného názoru, že dobrovolnictví je především laická činnost a není proto nutné, aby byla profesionálně řízena. V těchto případech dochází obvykle ke vzniku zmatečných situací, kdy dobrovolníci přesně nevědí, co se od nich očekává a kvůli nedostatečné zpětné vazbě ztrácí chuť dobrovolnický se angažovat.

Jednu z příčin vidí Frič et al. (2001) také v nezájmu organizace o dobrovolníky. K tomuto stavu dochází nejčastěji v případech, kdy se vedení organizace nebo její zaměstnanci domnívají, že klienti jsou zcela spokojeni, a proto není nutné rozšiřovat pracovní kolektiv o dobrovolníky. V některých případech je nezájem o dobrovolníky zapříčiněn tím, že organizace nemá dostatek informací o dobrovolnictví a ani přesně neví, co od dobrovolníků může očekávat.

Další příčinou mohou být případné obavy z rizika úrazu. Organizace se mnohdy obávají, že riziko úrazu či škody spojené se vstupem dobrovolníků do organizace je příliš vysoké a nevědí, že i tyto situace mají legislativní ošetření a lze je řešit na profesionální úrovni v rámci pojištění.

Některé organizace mohou mít také obavy, že jejich klienti budou dobrovolníky nějakým způsobem zneužíváni. V těchto případech je podle Matouška (2003) nutné dobrovolníky připravit na možné situace, se kterými se mohou při práci s klienty setkat. Také Tošner a Sozanská (2006) zastávají názor, že výcvik dobrovolníků či supervize mohou být vhodnou prevencí vzniku nedorozumění mezi klientem, personálem a dobrovolníkem.

Jako jednu z možných bariér můžeme podle Frič et al. (2001) chápat i nedůvěru organizace v čestné motivy dobrovolníka. Proto je vhodné, aby se všechny motivy, které dobrovolníka přivádí do organizace, pokusil odhalit a posoudit např. koordinátor dobrovolnické služby, který s dobrovolníky pracuje již během výcviku, tedy ještě před jejich vstupem do organizace a má tak ještě prostor o některých motivech s dobrovolníky diskutovat a pracovat na nich.

Velkou překážkou může být také pracovní vytíženost zaměstnanců. Pro vedení organizace může příchod dobrovolníků na pracoviště představovat spíše přítěž než výpomoc. Pracovníci organizace se mohou obávat, že bude docházet ke vzniku situací, kdy je dobrovolníci budou zdržovat od práce nebo situací, ve kterých se personál bude muset kromě klientů postarat také o dobrovolníky. Těmto obavám se dá podle Matouška (2003) předejít určením jednoho pracovníka, který se bude profesionálně zabývat koordinací činnosti dobrovolníků a bude mít dostatečné kompetence vůči dobrovolníkům, klientům i personálu.

Bariéru může podle Tošnera a Sozanské (2006) představovat také nedostatečná informovanost organizace o dobrovolnictví, jeho pozitivním vlivu na celkovou atmosféru v organizaci. A také názor, že žádný dobrovolník by neměl zájem v organizaci pracovat.

Bariéry na straně dobrovolníků

Zde se nejčastěji jedná o bariéry, které brzdí nebo odrazují od dobrovolné činnosti ty dobrovolníky, kteří už mají s dobrovolnickou službou nějakou zkušenost. Většinou přichází do organizace s elánem, invencí a vlastními představami a v případě, že je nemohou uplatnit, dochází u nich velmi rychle ke ztrátě zájmu a nadšení pro dobrovolnickou práci.

Podle Tošnera a Sozanské (2006) dobrovolníky ve velké míře odrazuje, když zjistí, jak velký je rozdíl mezi tím, co od vykonávání dobrovolnické činnosti očekávají a tím, jakou práci v organizaci skutečně vykonávají. Zklamání v mnoha případech přichází, když dobrovolníci zjistí, že budou vykonávat pouze rutinní úkoly a činnosti, při kterých nemohou projevit iniciativu ani vlastní kreativitu. Počáteční nadšení dobrovolníků může podle Tošnera a Sozanské (2006) brzdit také nedostatečná podpora ze strany profesionálních spolupracovníků, napjatá atmosféra na pracovišti nebo zjištění, že jim nikdo neposkytuje dostatečnou zpětnou vazbu. Také pocit, že dobrovolnictví nepřináší takovou prestiž, jakou očekávali, není pro dobrovolníky zrovna povzbudivý.

1.6.2 Bariéry v dalším rozvoji dobrovolnictví

Tyto bariéry lze obecně chápat jako bariéry vycházející ze společnosti, která z nějakých důvodů dosud pohlíží na dobrovolnictví s despektem či různými výhradami. Doufejme, že ze společnosti se pomalu vytrácí názor mnohých občanů, že dobrovolnictví pouze supljuje neschopnost státní správy a selhávání státní sociální politiky, který ve své publikaci uvádí Tošner a Sozanská (2002). Se stejným skeptickým přístupem k dobrovolnictví se podle Tošnera a Sozanské (2006) můžeme setkat také v některých organizacích, jejichž vedení zaujímá k dobrovolnickým aktivitám zdrženlivý až negativní postoj. Tyto negativistické názory na dobrovolnictví přetrvávají ve společnosti podle mínění autorů jako dědictví z minulých let a bude otázkou času, kdy mezi lidmi dojde k rehabilitaci občanských ctností a obnově zprerhaných mezilidských vazeb, které povedou k ochotě vzájemně si pomáhat. Výzkum, který se pokusil zmapovat nejmarkantnější bariéry dobrovolnictví ve společnosti, uskutečnili Frič a Pospíšilová et al. (2010). Výsledkem tohoto výzkumu bylo zjištění, že některé typy bariér uvádí respondenti jako hlavní překážku dobrovolnictví výrazně častěji než jiné. Tyto bariéry pak autoři výzkumu rozdělili do tří okruhů.

Jako první uvádějí **okruh zaneprázdněnosti**, který reflektuje nedostatek času respondentů pro vykonávání dobrovolnické činnosti a to nejčastěji z důvodu pracovního vytížení nebo z důvodu zájmu o jiné činnosti.

Dále je to okruh **sdílené kultury**, který vychází z nejčastěji volené odpovědi, že nikdo o dobrovolnictví nepožádal nebo, že nikdo o tuto činnost nestojí. Dále dotazovaní uváděli, že nemají dostatek informací nebo nevědí, jak a kde s dobrovolnickou činností začít.

Posledním je okruh **neosobních limitů**, zde nejvýše na žebříčku figurují zdravotní problémy respondentů, problémy s dojížděním nebo obecně finanční náročnost spojená s výkonem dobrovolnictví.

1.7 Význam dobrovolnictví pro společnost

Nikdo není dobrý náhodou, i ctnosti je třeba se učit. (Seneca)

Dobrovolnictví patří podle Tošnera a Sozanské (2002) k jedné ze základních lidských ctností a tvoří samozřejmou součást občanského života v mnoha zemích světa. Podílí se na celospolečenském posilování lidských hodnot, soudržnosti, zájmu a služby pro druhé. S tímto názorem koresponduje také obsah textu Všeobecné deklarace o dobrovolnictví, který o významu dobrovolnictví v globální společnosti uvádí, že:

„Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje nejvznešenější aspirace lidstva – touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny.“ (dobrovolnik.cz)

Salomon (2011) oceňuje především odhodlání dobrovolníků a rychlost, s jakou jsou připraveni pomoci zvláště při řešení sociálních, ekonomických a ekologických katastrof. A upozorňuje, že zejména v těchto případech je dobrovolnická pomoc kvalifikována jako vysoce účinná. Dobrovolnické hnutí představuje podle autora zdroj nevyčerpatelné a snadno obnovitelné pomoci, který už z podstaty své činnosti významnou měrou přispívá ke změnám celospolečenského klimatu. Velkou výhodou dobrovolnického hnutí je podle Salomona (2011) také jeho mezinárodní provázanost, která zaručuje, že dobrovolníci jsou schopni velmi rychle reagovat na vznik aktuální situace a jsou využitelní prakticky okamžitě na kterémkoli místě světa. Účast dobrovolníků na mezinárodních dobrovolnických akcích pak podle Slowíka (2011) významnou měrou napomáhá ke sbližování lidí z odlišných prostředí, etnik i kultur a tím přispívá k vytváření vzájemně prospěšných vazeb v jejich soužití.

Fryč et al. (2001) vyzdvihují především společenský aspekt dobrovolnictví jako činnosti, která jednak vytváří prostor pro sociální začlenění marginalizovaných skupin populace do společenského života a také poskytuje možnosti pro smysluplné využití volného času ekonomicky aktivním občanům. Otevírá tedy prostor pro navozování a posilování vztahů důvěry mezi občany, napomáhá rozvoji menších společenství a komunit a také podporuje vznik a rozvoj neformálních společenských sítí, které prostupují napříč všemi společenskými skupinami a vrstvami.

Tošner, Sozanská (2002) upozorňují, že dobrovolnictví má vliv také na rozvoj kognitivních stránek osobnosti. Umožňuje získat nové informace, rozvíjí zkušenosti, dovednosti a schopnosti dobrovolníka a naplňuje ho pocitem smysluplnosti.

Je tedy možno říci, že dobrovolnictví napomáhá k utváření hodnot, které mají skrze jedince pozitivní vliv na celospolečenské soužití.

Všechna tato stanoviska zcela korespondují s kategoriemi, které pro vyjádření dopadu dobrovolnictví na společnost uvádí ve své publikaci Pospíšilová (2011) a jejichž autorem je Smith, který přínos dobrovolnictví rozdělil do pěti následujících kategorií.

První kategorií je sociální podpora a pomoc, která zahrnuje sociální služby poskytující neformální pomoc a vzájemnou podporu mezi členy sdružení.

Dále je to stimulace sebevyjádření, učení, a to v případě, že sdružení slouží jednotlivcům a potažmo celé společnosti jako zdroj podnětů, zkušeností a informací. Velký význam má učení a sebevyjádření především pro marginalizované skupiny, neboť jim zprostředkovává možnost seberealizace a osobního růstu.

Do další kategorie spadá štěstí a zdraví, které se u dobrovolníků dostavují jako důsledek pocitu uspokojení z pomoci potřebným a z pocitu vlastní užitečnosti. Tento fakt potvrdily také výzkumy, které prováděla Morrow-Howellová se svými kolegy už v roce 2003. Tyto výzkumy, s jejichž výsledky se můžeme seznámit v odborném článku Petrové-Kafkové (2012) odhalily jeden velmi zásadní fakt. Potvrdily, že jedinci působící jako dobrovolníci jsou celkově spokojenější a vyrovnanější než ti, co takto neparticipují. Z výsledků výzkumu dále vyplynulo, že na pozitivní přínos dobrovolnictví nemá vliv ani typ organizace ani čas, který jedinec

stráví při vykonávání dobrovolnických aktivit, ale pouze skutečnost, že jedinec pracuje jako dobrovolník.

Významnou kategorií je také sociopolitická aktivizace a vliv, které se projevují vyšší mírou aktivizace, participace a demokratizace na konkrétním území.

Poslední kategorii tvoří ekonomické dopady. Organizace mohou ekonomicky pomáhat svým členům, pro nezaměstnané mohou být zdrojem důležitých zkušeností, mohou být základem pozdějšího placeného zaměstnání, mohou pomoci při vytváření sociálních i pracovních kontaktů, atd.

V mnohých odborných publikacích se můžeme dočíst, že dobrovolnictví posiluje také prosociální chování a postoje. Upevňuje důvěru dobrovolníků v jiné lidi a zároveň brání rozvoji sociálněpatologických znaků chování. Jednoduše řečeno, že dobrovolnictví vede k lepšímu občanství. V této souvislosti Musick a Wilson (2008) poukazují na skutečnost, že výzkumy, které by se systematicky věnovaly otázce, zda dobrovolnictví vede k lepšímu občanství, tedy, zda existuje souvislost mezi tím, že jedinec vykonává dobrovolnickou činnost a tím, že snáze navazuje kontakty či potvrzovaly souvislost mezi dobrovolnictvím a rozvojem prosociálního chování, až na několik málo výjimek prakticky neexistují. A ani ty výzkumy, které byly v této oblasti doposud realizovány, nejsou podle Musicka a Wilsona natolik přesvědčivé, aby mohly prokázat jasnou souvislost mezi zkoumanými jevy. Proto bychom také tvrzení, že dobrovolnictví vede k lepšímu občanství, neměli podle těchto autorů považovat za definitivní. U nás se vzájemný vztah mezi dobrovolnictvím a důvěrou v jiné lidi snažili empiricky prokázat Frič, Pospíšilová et al. (2010). A jak autoři uvádí, jejich výzkum prokázal mezi těmito jevy významnou pozitivní souvislost.

Podle Musicka a Wilsona (2008) nelze zcela akceptovat ani tvrzení, že dobrovolnictví má pozitivní vliv na zaměstnání a poukazují na výsledky svých vlastních výzkumných šetření. Výzkumy, které autoři prováděli, měly prokázat, zda dobrovolnictví ovlivňuje školní výsledky takovým způsobem, aby to mohlo mít následně vliv na možnost získání lepšího zaměstnání. Výsledky výzkumných šetření ovšem podle autorů souvislost mezi těmito jevy nijak zásadně nepotvrzují ani nevyvracejí. Jednoznačně pozitivní vliv, který má dobrovolnictví na zaměstnání, lze

podle Musicka a Wilsona prokázat a také doložit empirickými výzkumy pouze v takových případech, kdy dobrovolnictví představuje určitý druh přípravy na budoucí povolání. Tedy v případech, kdy dobrovolnické aktivity jsou zdrojem nových znalostí a zkušeností nebo skýtají možnost rozvíjet praktické dovednosti, které dobrovolník později využije v placeném zaměstnání.

Otázky přínosu dobrovolnické práce se v několika posledních letech stále častěji posouvají do centra zájmu odborníků na dobrovolnictví jak v USA, tak v Evropě. Odborníci podle Pospíšilové (2011) apelují zejména na to, aby přínosy dobrovolnické práce byly důsledně sledovány a patřičným způsobem vykazovány. To znamená, aby byly nějakým způsobem měřeny a také byla intenzivněji posuzována jejich efektivita. V oblasti mapování přínosů se tedy dobrovolnictví podle odborníků dostává do takové etapy vývoje, kdy je nutné nejenom věřit v pozitivní přínosy dobrovolnictví, ale přinášet o tom také relevantní důkazy. Pospíšilová (2011) dále uvádí, že pro některé odborníky je nejdůležitějším hlediskem v otázkách posuzování přínosů a celkového významu dobrovolnické činnosti to, která skupina z dobrovolnické pomoci nejvíce profituje. Zda se jedná o dobrovolníky samotné, organizaci, která dobrovolníky využívá, o klienty organizace či komunitu.

1.8 Legislativní ukotvení dobrovolnictví v ČR

Znát zákony neznamená zapamatovat si jejich slova, ale pochopit jejich význam a smysl (Celsius)

Když v roce 2001 vydal Evropský parlament doporučení upozorňující na nutnost právní úpravy dobrovolnictví, pro mnoho zemí Evropské unie, ve kterých má dobrovolnictví dlouholetou tradici, bylo toto doporučení spíše vybídnutím ke zhodnocení kladných a záporných aspektů stávajícího zákona. Ovšem pro země, které s „profesionálním“ dobrovolnictvím měly jenom omezené zkušenosti, se vznik zákona upravujícího dobrovolnickou činnost, v důsledku rychlého rozvoje dobrovolnického hnutí, stal nutností. Postupný rozvoj dobrovolnictví musela samozřejmě reflektovat i česká legislativa, která na doporučení Evropského parlamentu zareagovala schválením Zákona o dobrovolnické službě, který byl přijat v roce 2002 a v platnost vešel 1. ledna 2003. Jedná se o zákon č. 198/2002 Sb. Praktické provádění Zákona o dobrovolnické službě spadá do resortu Ministerstva vnitra, kde se jím zabývá odbor prevence kriminality.

Nejdůležitějším úkolem Zákona o dobrovolnické službě je srozumitelně a jasně nastavit pravidla platná pro všechny subjekty, které se této služby účastní. Všechna tato pravidla ošetřit po právní stránce a zajistit jejich případnou vymahatelnost. Závazky vyplývající ze Zákona o dobrovolnické službě jsou tedy platné pro dobrovolníka, organizaci, která dobrovolníky vysílá i pro organizaci, která dobrovolníky přijímá. V praxi to znamená, že zákon dobrovolníkovi přiděluje určitý právní status, který mu zaručuje dodržování veškerých práv a povinností ve všech organizacích, které na základě platné žádosti obdržely od MV ČR akreditaci umožňující práci s dobrovolníky.

Zákon také přesně specifikuje **cílové skupiny** (nezaměstnaní, osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením, senioři, příslušníci národnostních menšin, imigranti, osoby po výkonu trestu odnětí svobody, osoby drogově závislé, osoby trpící domácím násilím, děti, mládež a rodiny), kterým může být v rámci dobrovolnické služby poskytnuta pomoc či péče v jejich volném čase, a **oblasti** (pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí nebo pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí včetně mezinárodních nevládních organizací), ve kterých může být dobrovolnická služba uplatněna.

Dále se v zákoně můžeme seznámit s definicí dobrovolnické činnosti a s přesným vymezením pojmu dobrovolník.

Zákon dále jasně definuje veškeré údaje, které musí obsahovat smlouva uzavřená mezi dobrovolníkem a organizací a také podmínky pojištění dobrovolníka.

Jelikož praxe odhalila některé nedostatky Zákona o dobrovolnické službě, předložilo Ministerstvo vnitra ČR, jak uvádí Jiránek (2010) v závěru roku 2009 návrh na jeho novelizaci. Novelizace zákona se v souvislosti se stávající právní úpravou zaměřila na odstranění některých zjištěných bariér v dobrovolnické službě.

Cílem novely bylo umožnit osobám v pracovněprávním vztahu, služebním poměru nebo osobám, které jsou ve statutárních a kontrolních orgánech vykonávat dobrovolnickou službu ve prospěch přijímacích organizací, kde pracují či vykonávají činnost.

Zjednodušit uzavírání smluv o výkonu dobrovolnické služby s osobami mladšími 18 let a umožnit dobrovolnickou službu v zahraničí od 15 let věku.

Dát přijímacím organizacím možnost podílet se na nákladech spojených s výkonem dobrovolnické služby.

Umožnit žákům a studentům vykonávat dobrovolnictví v organizaci, ve které studují, avšak mimo plnění povinností žáků a studentů.

Nebo možnost použít Osvědčení o výkonu dobrovolnické služby definované v zákoně, jako potvrzení o neformálním vzdělání pro potenciálního zaměstnavatele.

Novela obsahovala i návrh vysílat dobrovolníky do obchodních společností, které konají aktivity ve veřejném zájmu, a to zejména v oblasti zdravotní, sociální a kulturní.

V návrhu byla zmíněna také kvalitnější pojistná ochrana dobrovolníků, oprávnění pro MV ke kontrole dodržování zákonných podmínek v přijímacích organizacích, odpovědnost vysílající organizace za kontrolu a dodržování smluvně daných podmínek a vyvození sankcí v případě jejich neplnění popř. odejmutí akreditace.

Některé změny týkající se dobrovolnictví vyplývají také z nového Občanského zákoníku, který vešel v platnost 1. 1. 2014. Jak píše Tošner (2014) týkají se tyto změny uzavírání některých smluv s dobrovolníky. U neformálního dobrovolnictví (občanská výpomoc) počítá Občanský zákoník s ústní občanskoprávní smlouvou o dobrovolné výpomoci.

U formálního (organizovaného) dobrovolnictví se upustilo od používání pojmů jako inominátní nebo nepojmenovaná smlouva a v souladu s novým Občanským zákoníkem se odkazuje na §1746, odst. 2. Tento paragraf říká, že strany mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není jako typ smlouvy upravená, ovšem pouze za předpokladu, že v záhlaví smlouvy bude přesně definovaný odkaz na to, že smlouva je řádně uzavřena podle §1746, odst. 2., zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku.

Tyto změny se ovšem týkají pouze dobrovolnických programů, které neobdržely akreditaci dle zákona o dobrovolnické službě.

2 DOBROVOLNICTVÍ VE ZDRAVOTNICTVÍ

Jak bylo již dříve uvedeno, můžeme se s dobrovolníky setkat v mnoha oblastech lidské činnosti. Prvenství v počtu dobrovolníků patří podle dostupných studií sociálně zdravotní oblasti. K rychlému rozvoji dobrovolnictví ve sféře zdravotnictví došlo zejména v posledních deseti letech. V současné době můžeme společně se Šimkovou (2011) konstatovat, že i přes počáteční nezdary a nepochopení se dobrovolnictví ve zdravotnických zařízeních zařadilo mezi nástroje napomáhající motivaci, aktivizaci i psychické podpoře hospitalizovaného pacienta a to především díky přirozenému lidskému kontaktu pacienta s dobrovolníkem. A jak doplňuje Kořínková (2011) stalo se dobrovolnictví jedním z faktorů, které mají obrovský podíl na zkvalitnění atmosféry a celkové humanizace prostředí zdravotnických zařízení.

Z pohledu dobrovolnické činnosti je zdravotnictví velmi specifickou oblastí. Jako ve všech oblastech dobrovolnické činnosti i zde si organizace, které poskytují tyto služby, kladou za cíl spokojeného klienta. Ovšem, jak uvádí Tošner a Sozanská (2006) je třeba si uvědomit, že dobrovolníci vstupující do zdravotnického zařízení se ocitají v uzavřeném systému, který funguje v rámci instituce a očekává se od nich profesionální přístup. Proto se v této oblasti dobrovolnické činnosti můžeme velmi často setkat s programy, které sjednocují v jeden celek jednak zkušenosti zdravotnické profese a také pozitiva různých sociálně zdravotnických programů. Efektivnost, kvalita a funkčnost těchto dobrovolnických programů je dle Kořínkové (2010) především v rukou koordinátorů dobrovolnických programů, kteří prochází kontinuální edukací, čímž se posiluje jejich schopnost včas a erudovaně rozhodnout, kdy jsou tyto programy přínosem a kdy naopak značí pro zdravotnické zařízení určitou hrozbu.

2.1 Historický vývoj dobrovolnictví ve zdravotnictví

Fenomén dobrovolnictví se v českém zdravotnictví objevil na sklonku minulého století. Jeden z prvních pokusů o zavedení dobrovolnického programu do zdravotnického zařízení proběhl, jak píší Novotný, Stará et al. (2002) už v roce 1998, kdy organizace Open Society Institut New York prostřednictvím své koordinátorky dobrovolnické činnosti Katharine Johnson vybrala zástupce zlínské nemocnice,

aby se podíleli na zavedení konkrétního dobrovolnického programu, který by v rámci této nemocnice fungoval. Z jejich úsilí vznikl propracovaný dobrovolnický program reflektující reálné možnosti tohoto zařízení. Jeho uvedení do praxe a následná realizace ovšem ztroskotaly na nepochopení či neochotě vedení zlínské nemocnice.

O rok později si tedy prvenství v zavedení dobrovolnického programu do zdravotnického zařízení připsala pražská Fakultní nemocnice v Motole. Stalo se tak především díky MUDr. Ivaně Kořínkové, která je právem považována za průkopnici dobrovolnické práce ve zdravotnictví a která se otázkám dobrovolnictví ve zdravotnictví věnuje na celostátní úrovni. Za zmínku jistě stojí i fakt, že prvními dobrovolníky byli studenti, kteří projeví nejen patřičnou dávku nadšení pro realizaci tohoto programu, ale také empatii k dětským pacientům, spolehlivost a zodpovědnost.

V té době, jak uvádí Kořínková (2012), neexistoval v žádném zdravotnickém zařízení na území ČR oficiální systematicky vedený dobrovolnický program.

V samotném začátku bylo tedy podle Kořínkové (2012) velmi důležité nalézt takovou formu a způsob, kterým by bylo možno začlenit dobrovolnictví do systému zdravotní péče, aniž by působil rušivě, nesuploval lékařskou péči, a přesto byl přínosný pro organizaci, dobrovolníky i pacienty.

I když postoje lékařů i dalšího zdravotnického personálu k dobrovolnickým programům byly v začátku spíše negativní a velmi zdrženlivé, reakce dětských pacientů i jejich příbuzných je postupně donutily změnit na dobrovolníky a jejich činnost názor. Během dvou let si dobrovolníci našli cestu do mnoha dalších zdravotnických zařízení, kde začali působit nejen na odděleních pro děti, ale i na odděleních pro dospělé pacienty. Zásadním krokem k tomu, aby dobrovolnické programy ve zdravotnických zařízeních byly akceptovány jako určitá součást zdravotní péče bylo podle Kořínkové (2012) vydání Metodického doporučení pro zavedení dobrovolnického programu v nemocnici v souladu s procesy řízení rizik a bezpečnosti pacientů.

V průběhu několika posledních let zaznamenala dobrovolnická činnost v oblasti zdravotnictví doslova boom. Dobrovolníci se podílí na zvyšování psychosociální pohody pacienta, podporují interpersonální komunikaci a přispívají k tomu, že i

v prostorách, kde do nedávna vládla nemoc, strach a beznaděj můžeme spatřit úsměvy, naději a odhodlání.

V závěru této kapitoly bych chtěla upozornit na výsledky průzkumného šetření Ministerstva zdravotnictví ČR, které uvádí ve svém odborném článku Kořínková (2012). Toto šetření proběhlo v roce 2011 ve 129 z celkového počtu 281 lůžkových zdravotnických zařízeních a zjistilo, že v 61 z těchto zařízení v nějaké podobě funguje dobrovolnický program. To znamená, že cca 25% zařízení spolupracuje s dobrovolníky. Ze šetření dále vyplynulo, že zařízení mají v průměru 20 dobrovolníků, což se pochopitelně mění v závislosti na regionálních podmínkách či velikosti města.

2.2 Dobrovolnické programy ve zdravotnických zařízeních

Vstup dobrovolníků do profesionálně strukturovaného prostředí zdravotnických zařízení podle informací z Věstníku MZ (2009) výrazným způsobem přispívá ke zlepšení kvality poskytované zdravotní péče a má vliv také na bezpečí pacienta. Vyžaduje ovšem přesné vymezení hranice mezi profesionálně poskytovanou lékařskou a ošetrovatelskou péčí a lidským přístupem k pacientovi, který nabízí dobrovolník. Prioritou kvalitně vypracovaného dobrovolnického programu, který je realizován v rámci zdravotnického zařízení, by podle Blažkové a Hurdové (2013) měla být péče o pacienty. Tato péče, která k pacientům přichází společně s dobrovolníky, totiž velmi pozitivním způsobem ovlivňuje léčbu a přispívá také k jejímu zefektivnění. Dobrovolník má tedy při vstupu do zdravotnického zařízení jasný cíl. Věnovat se nemocnému a umožnit mu tak, aby alespoň na chvíli odpoutal myšlenky od své nemoci, bolesti a trápení a poskytnout mu možnost odreagovat se, popovídat si a zasmát se.

Kromě již výše zmíněného metodického doporučení napomohlo k rozšíření dobrovolnických programů ve zdravotnických zařízeních, jak uvádí Věstník MZ (2009), také přijetí zákona č. 198/2002 Sb. O dobrovolnické službě.

Je zřejmé, že právě s ohledem na možná rizika a bezpečnost by měl dobrý dobrovolnický program realizovaný v rámci zdravotnického zařízení splňovat několik obecných podmínek. Především musí být, jak uvádí Novotný, Stará et al. (2002), srozumitelný pro všechny zainteresované a musí obsahovat jasně definované cíle a

kompetence. Znakem kvalitního dobrovolnického programu je také vysoký stupeň koordinace a detailní propracování.

V souvislosti s charakteristickými znaky dobrovolnických programů nabízí Novotný, Stará et al. (2002) ve své publikaci několik zásad Rowella a Ballarda (1998) z jejich nepublikovaného manuálu, který odkazuje na to, že dobrovolnické programy, které mají ambice stát se v rámci zdravotnického zařízení úspěšnými, musí být podporovány nemocničním personálem na všech úrovních (vedení, lékaři, sestry atd.). Dobrovolnické aktivity realizované v rámci takového programu musí vznikat po společné dohodě dobrovolníka s personálem, jenom tak je možné docílit toho, že budou smysluplné nejen pro dobrovolníky, ale i pro nemocniční personál a pacienty. V každém zdravotnickém zařízení by měl být zaměstnanec, který program aktivně podporuje a který je schopen působit na názory ostatních. Naproti tomu Ilsley (1990) radí, stanovit v začátku dobrovolníkům při výkonu jejich služby jenom tolik pravidel, aby byli schopni vykonávat dobrovolnickou činnost aniž by ohrozili stabilní a bezpečný chod organizace. Ilsley upřednostňuje srozumitelnost a smysluplnost pravidel před jejich množstvím. Upozorňuje, že dobrovolníci musí především vědět co, jak a proč mají dělat, aby nedocházelo např. k porušování bezpečnostních pravidel a také to, co je zakázáno. Zde má Ilsley na mysli např. ochranu osobních dat pacientů, vynášení důvěrných zpráv ze zařízení či informace o zdravotním stavu.

Úspěšná realizace dobrovolnického programu se samozřejmě odvíjí také od vhodné zvolené strategie. Novotný, Stará et al. (2002) považují za velmi účinné dodržet při zavádění dobrovolnického programu následující strategii. S realizací programu začít na oddělení, kde je přítomnost dobrovolníků akceptována vedením nemocnice a kde také personál (především sestry) pomoc dobrovolníků vítají. Ve spolupráci s personálem vybrat náplň činnosti dobrovolníka a oddělení s problematikou dobrovolnictví pečlivě seznámit. Tím předejdeme zbytečnému zklamání na straně personálu z nenaplněného očekávání.

Cíle programu by měly být reálné, splnitelné a také transparentní, aby bylo možno průběžně sledovat úspěšnost či neúspěšnost programu.

Dobrovolnické programy ve zdravotnických zařízeních mohou být realizovány několika způsoby. Zde Novotný, Stará et al. (2002) opět odkazují na manuál Ballarda a Rowella a popisují fungování dobrovolnických programů podle vzoru, který je realizován v USA. Jako první definují **nadační model**, který je plně funkční v případě, kdy vedení nebo zaměstnanci zdravotnického zařízení ve spolupráci se zástupci místní komunity založí nadaci, která dobrovolnickou činnost finančně zaštiťuje. A následně **interní model**, kdy organizátorem dobrovolnictví je sama nemocnice. V ČR je stejně jako v USA využíván model interní a dále **model smíšený**, kdy se partnerem nemocnice stává na základě smluvního vztahu nestátní nezisková organizace, která má s dobrovolnictvím zkušenosti.

V současné době jsou podle Kořínkové (2012) realizovány dobrovolnické programy v řadě státních i nestátních zdravotnických zařízeních, která zahrnují velké fakultní a krajské nemocnice, ale také menší nemocnice oblastní či městské. Dobrovolníci se zapojují na odděleních akutní i dlouhodobé péče a věnují se pacientům v dětském i dospělém věku. O pomoc dobrovolníků mají zájem nejen lůžková zařízení, ale také zařízení zabezpečující terénní péči. Téměř neocenitelná je pomoc dobrovolníků v hospicové a paliativní péči.

2.3 Dobrovolnické aktivity ve zdravotnických zařízeních

Každý dobrovolník, který se chystá vykonávat dobrovolnickou činnost ve zdravotnickém zařízení, by měl být podle Novotného, Staré et al. (2002) na vstup do tohoto zařízení řádně připravený. Měl by se obeznámit s chodem organizace, s jeho vnitřními předpisy a pravidly a také s možnými riziky, které se mohou v organizaci vyskytnout v rámci běžného provozu. Dříve než dobrovolník vstoupí do organizace, měl by být obeznámen také s tím, kde a jakou činnost bude vykonávat. Velmi přínosné je pro dobrovolníka i to, když může před vstupem do zařízení absolvovat alespoň minimální průpravu nebo výcvik, aby se ujistil, že všechny činnosti, kterým se bude věnovat, dokáže zvládnout. V této chvíli by měl dobrovolník zvážit také to, jestli je na vstup do zdravotnického zařízení dobře připravený i po psychické stránce. Jedině v tom případě může být pro zdravotnický personál spolehlivým partnerem. Úkolem dobrovolníka je totiž doplňovat profesionální zaměstnance, posilovat u pacientů jejich odhodlání, být pacientovi vníma-

vým posluchačem a pomoci mu orientovat se v jeho nepříjemné situaci. I zde ovšem platí určité hranice, které by, jak uvádí Novotný, Stará et al. (2002), dobrovolník měl respektovat. V žádném případě by neměl překračovat své kompetence a tím komplikovat či ztěžovat práci zdravotníků nebo dokonce přebírat plnění některých činností souvisejících s ošetrovatelským procesem. Od dobrovolníka se očekává, že pacientovi zprostředkuje běžný vztah a bude mu partnerem. Činností, které může dobrovolník ve zdravotnickém zařízení vykonávat je celá řada a každá z nich se může nějakým způsobem stát pro dobrovolníka nebezpečnou. Proto je třeba mít neustále na zřeteli tři principy bezpečné dobrovolnické činnosti, které ve své publikaci uvádí Novotný, Stará et al. (2002).

Jako první je to **princip orientace na zdraví**, který říká, že dobrovolník se v žádném případě nemá zajímat o diagnózu pacienta, ale má se orientovat se na to, co pacient může a zvládne.

Dále je to **princip orientace na přítomný okamžik**. Tento princip upozorňuje, že pro pacienta je nejdůležitější, když s ním dobrovolník plně sdílí náročnou přítomnost. Jako poslední uvádí autoři **princip orientace na činnost samotnou**, nikoli na výsledek této činnosti. Dobrovolník by se měl totiž orientovat především na momentální psychickou pohodu pacienta a ne na celkový výsledek léčby.

Pokud se budeme těmito principy řídit, stane se každá dobrovolnická činnost vykonávaná ve zdravotnickém zařízení potěšením pro pacienty i dobrovolníky samotné.

Činností, ve kterých se může dobrovolník ve zdravotnickém zařízení angažovat, je opravdu spousta, každá z nich je ovšem něčím specifická a vyžaduje od dobrovolníka jinou míru profesionality, fyzické námahy, dovedností či znalostí.

Novotný, Stará et al. (2002) dělí činnosti, které může dobrovolník vykonávat podle náročnosti. Nutno ovšem upozornit, že v jejich případě se jedná o dělení podle náročnosti na zaškolení či výcvik, nikoli o náročnost fyzickou. Do skupiny nejméně náročných činností tedy autoři řadí běžné (laické) činnosti, které může dobrovolník vykonávat bez speciální přípravy a není nutné ani speciální vedení či dohled profesionálních pracovníků nemocnice.

Do této kategorie můžeme zařadit hry s dětmi, roli společníka u lůžka, který si s pacientem povídá, čte mu, hraje s ním společenské hry. Společně se dobrovolník s pacientem mohou věnovat poslechu hudby, malování, cvičení. Pokud to zdravotní stav pacienta dovolí, může ho dobrovolník doprovázet na procházce. Bez speciální průpravy, ovšem jen se souhlasem ošetřujícího personálu, může dobrovolník pacientovi pomáhat také při stravování či dodržování pitného režimu.

Následuje výčet částečně odborných činností, které mají léčebně-terapeutický obsah. Tyto činnosti může dobrovolník provádět pod dozorem profesionála, ale existuje také možnost, že dobrovolník má příslušnou kvalifikaci nebo projde speciálním školením a potom může i tyto činnosti nebo alespoň část z nich, realizovat samostatně.

Jedná se např. o možnost předcvičovat pacientům podle návodu fyzioterapeuta, kreslit pod vedením arteterapeuta nebo se věnovat speciálním hrám na procvičování očí. Do této skupiny se řadí také veškeré ergoterapeutické aktivity.

Do poslední skupiny patří činnosti, které se jakýmkoli způsobem blíží odborné pomoci. O tomto typu pomoci hovoříme v případě, kdy dobrovolník zdarma poskytuje své profesionální dovednosti ve prospěch programu, dobrovolníků, pacientů nebo nemocnice. Příkladem takovéto činnosti může být např. zooterapie nebo duchovní služba.

S odlišným dělením dobrovolnických aktivit se můžeme setkat ve Věstníku MZ (2009), zde se dobrovolnické činnosti dělí na nspecifické a specifické aktivity, obsah těchto činností je v podstatě stejný jako u předchozího dělení, Věstník MZ však ve svém dělení vychází především z toho, kde a jak lze jednotlivé činnosti využít.

Nspecifické aktivity by se podle Věstníku MZ měly využívat především v počáteční etapě dobrovolnického programu a je možno je vykonávat jak u dětských tak u dospělých pacientů.

Naproti tomu specifické aktivity by měly být přednostně plánovány, připravovány a realizovány se zaměřením na cílovou skupinu (možnosti pacientů) a měly by zohledňovat nejen podmínky zdravotnického zařízení jako celku, ale také podmínky konkrétních oddělení. Existují tedy dobrovolnické aktivity, které se zaměřují na dobrovolnickou pomoc na geriatrických odděleních, na odděleních násled-

né péče nebo na odděleních se sociálními lůžky. Jiné programy mohou být realizovány na odděleních se speciálním provozem a úplně jiné aktivity se od dobrovolníků očekávají na onkologických odděleních či na odděleních s hospicovou a paliativní péčí. V odborné literatuře bychom jistě našli i další možná dělení dobrovolnické činnosti realizované v rámci zdravotnických zařízení, u všech těchto činností bez výjimky je však nutno, jak zdůrazňuje Novotný, Stará et al. (2002), mít na zřeteli, že prioritou ve zdravotnictví jsou zdraví a životy pacientů a je přesně právně stanoveno, kdo, s jakým vzděláním a kvalifikací může provádět jaké zdravotnické výkony. Proto by dobrovolníci neměli mít žádnou snahu zapojovat se do práce odborného či zdravotnického personálu a to ani v případě, že mají medicínskou nebo zdravotnickou průpravu.

2.4 Sociální kontakt dobrovolníka s pacientem

Vyplácí se trpělivě poslouchat jeden druhého. Víme, co chceme říct, ale nevíme, co chce říct ten druhý.

(M. Vámos)

Pacient ve zdravotnickém zařízení je běžně účasten ve dvou typech sociálního kontaktu. Především je to kontakt pacient – lékař či jiný zdravotnický pracovník a dále pak kontakt pacient – návštěva. O obou typech kontaktu se dá říci, že jsou pro pacienty víceméně přínosné, přestože funkce, kterou tento kontakt plní je u každého z nich diametrálně odlišná a odlišná je samozřejmě i kvalita těchto kontaktů. V této kapitole se ovšem budeme věnovat úplně jinému typu kontaktu, se kterým se může pacient ve zdravotnickém zařízení setkat. Jedná se o kontakt velmi specifický, který vychází z interakce pacienta s dobrovolníkem. Bútorá (1999) se ve své publikaci zabývá charakteristikou jednotlivých sociálních kontaktů ve zdravotnických zařízeních a nabízí srovnání, ve kterém konstatuje, že profesionální přístup zdravotnického personálu se pacientovi může jevit jako příliš odtažitý, rodina je pacientovi naopak mnohdy až příliš blízko. Proto v této situaci jak uvádí autor, může právě sociální kontakt s dobrovolníkem nabídnout pacientovi pomyslnou střední cestu.

Stejně jako pro všechny ostatní, je i pro člověka, který se z důvodu nemoci ocitl ve zdravotnickém zařízení, sociální kontakt velmi důležitý. Důkaz o tom, jak dů-

ležité jsou pro člověka mezilidské vztahy, podává už několik tisíc let starý citát z Bible.

„Neboť jsem hladověl a dali jste mi najíst, měl jsem žízeň a dali jste mi napít, byl jsem cizincem a přijali jste mě, byl jsem nahý a oblékli jste mě, byl jsem nemocný a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení a přišli jste za mnou“. Matouš 25,36 (1991, s 36).

Je až překvapivé, jak Matouš ve své době dokázal velmi profesionálně vystihnout hierarchii lidských potřeb. Nejprve se zaměřil na vyjmenování biologických potřeb a po nich zařadil potřeby sociální. Na tento biblický citát odkazuje ve svém odborném článku také Hendrych (2013), který zdůrazňuje především to, že Matoušovo hierarchické členění potřeb snese jednoznačně srovnání s koncepty Freuda, Rogerse či Maslowa.

Nejzajímavější na tomto citátu je ovšem podle Hendrycha (2013) skutečnost, že Matouš dokázal zcela profesionálně vystihnout hierarchii všech způsobů vyloučení až k možnosti izolace, a není jistě náhoda, že vyloučení pacienta ze sociálních kontaktů se nachází téměř na vrcholu této hierarchické pyramidy.

2.4.1 Sociální kontakt v nemocnici a jeho charakteristika

Vyloučení pacienta ze sociálních kontaktů je jistě velmi závažným problémem. V této souvislosti je ovšem nutno upozornit, že v žádném zdravotnickém zařízení pacienti zcela jistě nedostatkem sociálních kontaktů netrpí. Denně přichází mnohokrát do styku s lékařem, ošetřujícím personálem nebo s jinými pacienty, kromě toho je navštěvují kamarádi, známí či příbuzní. Musíme si ovšem uvědomit, jak upozorňuje Křivohlavý (2002), v jaké situaci se pacient v tuto chvíli nachází a jaké jsou jeho pocity. Ze všeho nejvíc si pacient uvědomuje právě svou sociální izolaci. Zužuje se jeho okruh zájmů, upadá jeho výkonnost. Postupem času se podle Křivohlavého stává pro většinu personálu pouze diagnózou a tím postupně ztrácí svou osobní i sociální identitu. Obtížnou se pro pacienta stává také komunikace, jejíž obsah určuje především personál. Pacient se postupně přizpůsobuje nemocničnímu režimu, ztrácí sebekontrolu a vnímá především negativní prožitky jako jsou bolest, strach, nejistota a sebedevalvace. Právě z důvodu postupného přizpůsobování se pacienta nemocničnímu režimu, které může v řadě případů vést

až k hospitalismu, je velmi důležité neorientovat se na množství kontaktů, ale věnovat pozornost především kvalitě kontaktů, jichž se pacient účastní.

V mnoha případech, kdy se zabýváme zkoumáním kvality sociálních kontaktů ve zdravotnických zařízeních, je podle Bútory (1991) dáván do kontrastu kontakt pacienta s dobrovolníkem, což je považováno za laický vztah a kontakt pacienta se zdravotnickým personálem, což je forma vztahu profesionálního. Pokud profesionálové kladou důraz především na znalosti, názor, systematickosti, odstup, kontrolu či perspektivu, může podle Bútory (1991) pacientovi velmi prospět důraz na city a nálady, praktičnost, smysl pro zdravý rozum nebo laická zkušenost, kterou přináší dobrovolník. Také v oblasti empatie je patrný velký rozdíl. Jestliže u profesionálů se setkáváme pouze s kontrolovanou vřelostí, může se dobrovolník zcela identifikovat s city pacientů.

Pro dobrovolnictví ve zdravotnických zařízeních je podle Hendrycha (2011) velmi charakteristická také vysoká míra angažovanosti vyžadující od dobrovolníků energetické i časové vklady a osobní kontakt. Angažovanost dobrovolníka prochází podle autora procesem dynamického vývoje, který bývá ovlivněn životní zkušeností a sociální inteligencí člověka a probíhá zpravidla ve čtyřech základních fázích.

Vývojové fáze angažovanosti podle Hendrycha (2011)

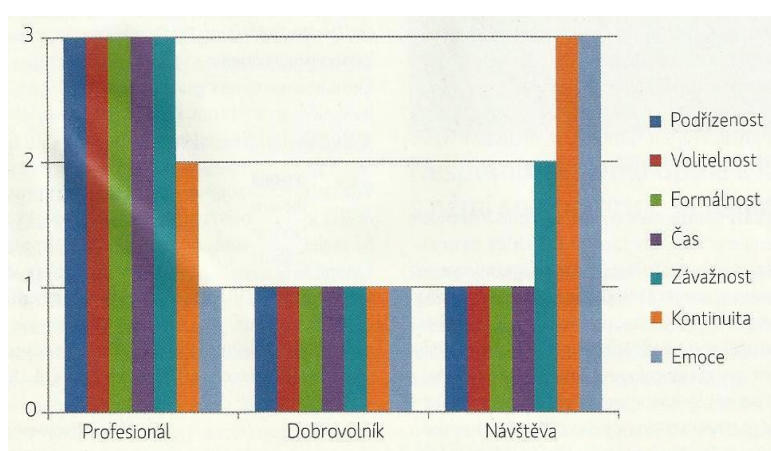
LETARGIE   SYMPATIE   DAR   SLUŽBA

Nároky kladené na dobrovolníka mohou být důležitým faktorem v rozvoji jeho charitativních vloh. Jak upozorňuje Hendrych (2011) je totiž mnohem snazší s někým sympatizovat prostřednictvím internetové sociální sítě než navštívit jako dobrovolník pacienta v nemocnici a zpříjemnit mu tak jeho pobyt. Protože nemoc obvykle zasahuje pacienta hluboko v jeho nitru a přináší mu pocit osamocení, může pro nemocného nabývat velkého významu právě osobní lidské přijetí, potřeba lidské důstojnosti, spoluúčast či odpuštění a tohle všechno by k němu mělo přicházet společně s dobrovolníkem.

Vybíral (2005) se kvalitu sociálních kontaktů ve zdravotnických zařízeních pokusil vyjádřit pomocí několika veličin (**podřízenosti**, která ukazuje rovnocennost

partnerů během kontaktu, **volitelnosti**, která charakterizuje míru svobody, s níž protagonisté vstupují do kontaktu, **formálnosti**, která se odvíjí z existence určitých pravidel kontaktu, **času**, který značí délku kontaktu, **závažnosti** zohledňující vážnost komunikačních témat, **kontinuity** vyjadřující historii a perspektivu vztahu a **emocí**, které vychází z citové vazby mezi komunikujícími). Všechny tyto veličiny, které se odvíjí od sociálních rolí zúčastněných, ohodnotil Vybíral (2005) pomocí třístupňové škály.

Obr. č. 1 Porovnání tří typů sociálních kontaktů s pohledu pacienta

Zdroj: Vybíral (2005) in Hendrych (2013, s. 13)

Z výzkumu vyplývá, že lékař i sestra jsou pro pacienta více méně autority a frekvence jejich vzájemných kontaktů se odvíjí především od zdravotního stavu pacienta. I za těchto okolností by ovšem lékař při jednání s pacientem měl podle Géringové (2011) prokázat jisté komunikační a sociální schopnosti. Naproti tomu setkání s dobrovolníkem je mnohem méně formální, pacient i dobrovolník jsou ve vzájemném kontaktu rovnocennými partnery, jejich vztah i komunikace jsou téměř bez pravidel a jejich kontakt není prakticky nijak časově omezen. Velké rozdíly ukazuje také závažnost komunikace. Lékař řeší s pacientem téměř výhradně jeho zdravotní stav, což je téma velmi závažné. Podle Vybírala (2005) by ale ani lékař, který je v pozici profesionála, neměl z rozhovoru zcela vytěšňovat empatii, neboť právě empatický rozhovor patří mezi faktory, které mohou mít psychoterapeutický účinek. Na téma nemoci či zdravotního stavu s pacientem mnohdy hovoří také jeho návštěvy. A právě dobrovolník, zcela oproštěný od zdravotního stavu pacienta, může volit úplně jiná konverzační témata, může si s pacientem

popovídat o „normálních“ záležitostech, neboť není ovlivněn ani profesionálně ani citovou vazbou.

Mellow (2007) ke vzájemnému vztahu pacient-dobrovolník dodává, že právě zájem dobrovolníka o běžný život pacienta bez připomínání všude přítomné nemoci, umožňuje pacientovi, aby vystupoval jako rovnocenný partner, jako člověk s vlastní identitou. Dobrovolník tedy svou přítomností poskytuje podle Mellowa pacientovi obrovskou emocionální podporu, kterou mu vzhledem k nedostatku času nemůže poskytnout ani personál a z důvodu spoluprožívání stresové situace ani příbuzní. Proto musíme souhlasit s tvrzením Mellowa, že v systému současné zdravotní péče je pozice dobrovolníka nezastupitelná.

Na základě výše uvedených poznatků můžeme tedy společně s Kořínkovou (2011), konstatovat, že sociální kontakt dobrovolníka s pacientem potažmo jejich vzájemná konverzace velmi přispívají k posílení sebevědomí a sebeúcty pacientů, což jim, jak doplňuje Bútora (1991), otevírá nové možnosti pro nalezení smyslu života a vyrovnání se se stávající situací.

3 STUDENTI POMÁHAJÍCÍCH OBORŮ JAKO DOBROVOLNÍCI

3.1 Dobrovolník

Každý, kdo prospěje druhému, prospěje sobě. (Seneca)

Velmi obecně lze říci, že „dobrovolníkem se může stát v podstatě kdokoli, protože takřka každý umí něco, co může poskytnout ostatním.“ Novotný, Stará et al.

(2002, s. 7). Tuto velmi obecnou charakteristiku dobrovolníka je ovšem nutno rozšířit o základní aspekty dobrovolnictví, které jsme si popsali v jedné z předcházejících kapitol. Z tohoto důvodu se pro vysvětlení pojmu dobrovolník jako mnohem vhodnější jeví definice Tošnera a Sozanské (2002), podle kterých můžeme za dobrovolníka považovat člověka, který ve svém volném čase poskytuje svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch jiných lidí nebo i celé společnosti a neočekává žádnou finanční odměnu. Pokud Müllerová (2011) klade v dobrovolnictví důraz na svobodné rozhodnutí, je samozřejmé, že také v charakteristice dobrovolníka zdůrazňuje jeho svobodu volby. Dobrovolníka tedy charakterizuje jako člověka, který na základě vlastního svobodného a dobrovolného rozhodnutí věnuje svůj čas a své schopnosti ve prospěch druhých bez nároků na finanční nebo jinou odměnu.

Nejpřesněji vymezuje kritéria jedince jako dobrovolníka bezesporu Zákon o dobrovolnické službě. Ze zákona vyplývá, že za dobrovolníka můžeme považovat fyzickou osobu, která je starší 15 ti let, pokud vykonává dobrovolnickou službu na území České republiky nebo osobu, která je starší 18 ti let, pokud dobrovolnickou službu vykonává v zahraničí, a která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu. (Zákon č. 198/2002)

Téměř všechny definice, se kterými se můžeme v odborné literatuře setkat, charakterizují dobrovolníka jako altruistického jedince, ochotného nezištně pomáhat druhým. Téměř všechny ale zároveň opomíjejí velmi důležitou vlastnost, kterou by měl dobrovolník jistě mít a tou je odvaha. Na fakt, že jen opravdu odvážný a odhodlaný člověk se může dobrovolně rozhodnout pomoci druhým s jejich problémy, poskytnout své znalosti a dovednosti, stát se pro druhé pomocníkem, opo-

rou či přítelem a to všechno jen proto, aby přinesl do životů potřebných radost, naději a sílu, upozornil podle Krause (2008) ve svém projevu generální tajemník OSN Kofi Annan už v roce 2001.

Odvaha, odhodlání, altruismus, nezištnost, ale také humanistická orientace, spolehlivost a odpovědnost za sebe i druhé, to všechno jsou vlastnosti, které dobrovolníka opravňují vykonávat v rámci organizace nejrůznější aktivity. Jestli budou tyto činnosti spadat do kategorie pomocných prací nebo budou dobrovolníci vykonávat vysoce odbornou a odpovědnou činnost, závisí podle Krause (2008) také na jejich věku, vzdělání, zkušenostech, časových možnostech a samozřejmě také na potřebách organizace.

3.2 Pomáhající profese

Obecně lze říci, že pomáhající profese jsou obory lidské činnosti, založené na stálém kontaktu pracovníků se svými klienty, kdy prioritou pracovníků je poskytnout pomoc a podporu v tíživé životní situaci klienta. Kraus, Poláčková et al. (2001) charakterizují pomáhající profese (helping professions) jako profese, které pomáhají člověku znovu objevit ztracenou rovnováhu mezi ním a prostředím, které ho obklopuje. Další definici pomáhající profese nabízí Hartl a Hartlová (2009), když tvrdí, že mezi pomáhající profese patří v podstatě všechny profese, které se teoreticky, empiricky i prakticky věnují pomoci jiným a to tím způsobem, že identifikují a řeší jejich problémy, získávají informace o lidech a o jejich životních podmínkách a snaží se, aby pomoc byla co nejúčinnější. Pomáhající profese vnímá osobnost klienta komplexně a při řešení jeho problémů se snaží brát v úvahu také možné příčinné souvislosti vedoucí ke vzniku nežádoucí situace, ve které se klient nachází. Matoušek (2003) se v souvislosti s pomáhajícími profesemi zamýšlí nad vzájemným vztahem, který je mezi vznikem a rozvojem těchto profesí a slábnoucím vlivem tradičních podpůrných sociálních systémů. Zaobírá se především otázkou, jaký vliv má na vznik pomáhajících profesí neustálé oslabování role rodiny. Na základě této úvahy pak zahrnuje do pomáhajících profesí převážně takové obory lidské činnosti, které se jakoukoli měrou podílí na suplování aktivit sociálních systémů a především na suplování role rodiny. Stejného názoru je také Géringová (2011), která uvádí, že mnozí pracovníci pomáhajících oborů zastávají práci právě

tam, kde selhaly rodiny. Oba autoři pak mezi pomáhající profese řadí sociální pracovníky, pedagogy, lékaře, sestry a psychology.

Kraus, Poláčková et al. (2001) vidí příčinu rozvoje pomáhajících profesí v enormním růstu počtu lidí, kteří jsou odkázáni na pomoc a také ve vzniku mnoha sociálních situací, jejichž základem je sociální nebo psychický konflikt. Mezi základní pomáhající obory tyto autoři řadí sociální práci, poradenství a psychoterapii. Stejně jako společnost, prochází také pomáhající profese určitým vývojem, který je podle Krause, Poláčkové et al. (2001) nejlépe patrný na postupném odklonu od původně expertního, terapeuticko-diagnostického, kurativního, paliativního a sanačního zaměření těchto profesí k humanisticky založeným, nedirektivním a na klienta orientovaným metodám práce.

Klíčovým aspektem, ze kterého metody práce orientované na klienta vychází je podle Kopřivy (2006) vytvoření vztahu pomáhajícího pracovníka a klienta. Proto je, jak dále uvádí autor, absolutně nedostatečné, aby se pracovníci v pomáhajících profesích orientovali pouze na vykonávání kompetencí vztahujících se k jejich profesi a dodává, že prioritou pro tyto pracovníky by měla být empatie, zájem o klienta a snaha o pochopení jeho situace. Protože jen vznik kvalitního vztahu mezi profesionálem a klientem vede k pocitu bezpečí a stavu důvěry ze strany klienta. Takto vytvořený vztah mezi pracovníkem a klientem založený na vzájemné důvěře pak podle Kopřivy (2006) velmi zefektivňuje jakoukoli pomoc. Efektivita pomoci je samozřejmě závislá také na stupni profesionality, se kterou pracovníci vykonávají specifické aktivity spojené s pomáháním. K těmto aktivitám řadí Michalík (2011) především včasnou diagnostiku, analýzu problému, poradenství, vhodnou terapii a hledání optimálního řešení problému. Kvalitně vykonávat všechny činnosti související s pomocí druhým znamená pro pracovníky pomáhajících profesí být především v každodenním styku s klienty. Tato skutečnost představuje i pro profesionální pracovníky obrovskou psychickou zátěž, od níž se odvíjí také specifické požadavky, které jsou kladeny na osobnost pracovníka pomáhající profese. Géringová (2011) o osobnosti pomáhajícího píše jako o jednom z důležitých pracovních nástrojů, neboť osobnost je podle autorky jedním z faktorů, které výrazným způsobem ovlivňují kvalitu práce zejména v oblasti zdravotnictví, školství, psychologie a psychoterapie.

S osobností jedince jsou velmi úzce spojeny také jeho vlastnosti. V této souvislosti Geringová (2011) uvádí, že stejně jako v každém povolání i v pomáhající profesi se pracovník pohybuje v určité sociální roli. „Sociální role je očekávané chování, spojené se sociální pozicí.“ Geist (2000, s. 249). A tato role je podle autorky spojena s jasnými pravidly a jasnými očekáváními. Zodpovězme si tedy společně s několika autory, co společnost od pomáhajících pracovníků očekává, jaké by měli mít vlastnosti? Geringová (2011) uvádí vlastnosti, které vyplynuly z jejího výzkumu mezi studenty. Na prvním místě je ochota, dále vlídnost, vyrovnanost, empatie a nadšení. Důležité je také to, aby pomáhající měl svou práci rád. Poslední místo v hodnocení zaujaly znalosti a dovednosti. Matoušek (2003) uvádí, že pracovníci těchto profesí by měli být inteligentní, měli by se zajímat o teoretické i praktické novinky týkající se profese a také jejich socioemoční dovednosti by měly být na vysoké úrovni. Empatii, trpělivost, vlídnost a prosociální orientaci očekávají u pracovníků pomáhajících profesí i Kraus, Poláčková et al. (2001). Tito autoři navíc upozorňují, že pracovník v pomáhající profesi musí být jedinec s vyzrálou osobností bez neurotických či psychopatických rysů.

Všichni jmenovaní autoři se ve výčtu vlastností a osobnostních rysů více méně shodují s očekáváním, které má vůči pomáhajícím pracovníkům také společnost, což ovšem podle Geringové (2011) do značné míry nekoresponduje se strukturou institucionálně poskytovaného vzdělávání. Autorka poukazuje na to, že vzdělávání budoucích pracovníků pomáhajících profesí se ve značné míře orientuje právě na získávání znalostí, ale forma vzdělávání zaměřeného na rozvoj a budování osobnosti mnohdy chybí. To znamená, že studenty neučí, jak zvládat stres, krizové situace, jak komunikovat a pracovat v týmu či jak zvládat emoce.

A právě výše zmíněné dovednosti a také to, aby měl každý z pracovníků pomáhajících profesí jasno ve svém vlastním životě a ovládal umění sebereflexe, jsou podle Krause, Poláčkové et al. (2001) pro pomáhající pracovníky velmi důležité. Jenom osvojení si těchto dovedností a vysoká míra zapojení osobnosti do vykonávané práce společně s optimistickým náhledem na život a dodržováním zásad duševní hygieny, pak může být pro pracovníky pomáhajících profesí dostatečnou prevencí syndromu vyhoření, který právě tyto profese velmi často postihuje.

Jestliže jsme si výše popsali vlastnosti, kterými by měli disponovat pracovníci pomáhajících profesí a popsali také nároky, které jsou kladeny na tyto pracovníky, je nutno zmínit, že obdobné vlastnosti jsou obecně očekávány také od studentů, kteří se rozhodli studovat obory související s pomáhajícími profesemi a také nároky kladené na studenty po dobu studia jsou z důvodu kvalitní přípravy na budoucí povolání velmi podobné.

3.3 Student jako dobrovolník

Posláním pracovníků pomáhajících profesí a tedy i studentů těchto oborů je pomoc potřebným v jejich nepříznivé životní situaci, což ve své podstatě (odhlédneme-li od finanční odměny) odpovídá také poslání dobrovolnické činnosti.

Tuto skutečnost bychom tedy podle Motyčky (2011) měli reflektovat i v rámci studia a vhodnou formou seznamovat studenty s podstatou dobrovolnictví, tzn. vést je k tomu, aby dokázali učinit něco pro druhé a projevit tak vůči nim svoji dobrou vůli.

Motyčka (2011) nabízí dva přístupy, které je možno při edukaci studentů k dobrovolnictví využít. První se orientuje na systematickou edukaci, kdy se výchova k dobrovolnictví prolíná všemi předměty a je založena na příkladu samotných pedagogů. Další přístup říká, že tzv. měkkým dovednostem, které jsou potřeba při výkonu dobrovolnické činnosti, je vhodné se věnovat v rámci samostatného předmětu.

V rámci edukace k dobrovolnictví by si studenti měli osvojit komunikaci a orientaci v mezilidských vztazích. Pozitivní hodnocení sebe i druhých a pochopení lidské důstojnosti. Měli by se naučit jednat kreativně a iniciativně. Měli by se zdokonalit nejen v řešení úkolů, problémů a konfliktů, ale také v přijímání vlastního i společného rozhodnutí. Důležitou součástí edukace studentů by podle Motyčky (2011) mělo být také pochopení interpersonální a sociální empatie, zvládnutí agrese a soutěživosti, také umění sebeovládání a asertivního chování.

Zcela jistě bychom pak měli vychovávat studenty k prosociálnímu chování, tedy k pomoci, spolupráci a přátelství, a to jak v osobních vztazích, tak ve veřejném

životě. I když dobrovolnickým aktivitám, jak již bylo uvedeno výše, se může věnovat prakticky kdokoli, tato edukace studentů by zcela určitě nebyla samoúčelná, neboť jak uvádí Tošner a Sozanská (2002), právě středoškoláci a vysokoškoláci všech studijních oborů tvoří podstatnou část dobrovolníků.

Na tento fakt velmi pružně reagují mnohá dobrovolnická centra, která studenty prostřednictvím různých projektů seznamují se základními myšlenkami dobrovolnictví a zároveň jim nabízí možnost angažovat se v širokém spektru dobrovolnických aktivit. Limitem pro účast v některých dobrovolnických činnostech může být pro dobrovolníky z řad studentů podle Tošnera a Sozanské (2002) jejich nezletilost. V tomto případě, jak radí Novotný, Stará et al. (2002), rozhodně není vhodné dobrovolníka odrazovat, ale spíše mu nabídnout jinou činnost, která odpovídá jeho věku. I přes toto drobné omezení můžeme studenty vykonávající dobrovolnickou činnost potkat v nemocnicích, v sociálních zařízeních, při práci na záchranně kulturních památek, při přípravě kulturních akcí a při mnoha dalších aktivitách. Velmi přehledně dělí dobrovolnickou činnost studentů Plodková (2002), která popisuje 4 skupiny možné angažovanosti studentů dobrovolníků.

Jako první zmiňuje formu dobrovolnické činnosti, která je mezi studenty nejvíce rozšířená a tou je **individuální dobrovolnictví**. V tomto případě si dobrovolník sám vybere organizaci, která mu pro výkon dobrovolnických aktivit nejvíce vyhovuje. V mnohých organizacích mají jasně vymezeno, jaké dobrovolníky potřebují a co bude náplní jejich činnosti. Dobrovolník zde prochází také vstupním proškolením nebo výcvikem. V těchto organizacích také obvykle pracuje koordinátor dobrovolnické práce, který s dobrovolníky spolupracuje.

Další formou dobrovolnické činnosti studentů, jsou **miniprojekty**. Při jejich realizaci si studenti ověří svoji kreativitu, logické myšlení, dovednosti a také schopnost vzájemné kooperace. I zde si studenti sami vybírají oblast svého zájmu a také obsah, postup i samotná realizace projektu jsou zcela v režii studentů. Koordinátor má v tomto případě funkci poradce, usměrňovatele a někdy také hodnotitele.

Podstatou dobrovolnictví „**Rychlá rota**“ je rychlost a flexibilita party studentů, kteří jsou schopni aktuálně reagovat na vzniklé situace a pomoci při jakékoli příležitosti. Zprostředkovatelem pomoci může být koordinátor, ale také určený člo-

věk z party studentů, který vše zařídí a pak už jen koordinátora informuje o průběhu akce.

Jako poslední z možností autorka uvádí **Evropskou dobrovolnou službu a workcampy**. Tato služba zahrnuje dlouhodobé projekty určené studentům od 18-26 let, kteří se rozhodnou pro zahraniční pobyt v délce trvání 6-12 měsíců v některé z členských zemí EU. Pro dobrovolníky zdravotně, sociálně či jinak znevýhodněné jsou určeny krátkodobé projekty.

Jak už bylo zmíněno, mají dobrovolníci z řad studentů široké spektrum uplatnění a dobře nastavený a organizovaný dobrovolnický program jim podle Novotného et al (2003) dává příležitost rozšířit své znalosti a získat nové zkušenosti. To potvrzuje i Müllerová (2011), která uvádí, že nejsilnější motivací u studentů dobrovolníků je touha po nových zkušenostech a rozšíření znalostí. Zapojení studentů do dobrovolnických aktivit se podle Novotného et al. (2003) odráží také v jejich pozdějším životě, neboť jsou po praktické stránce lépe připraveni na pomoc jiným. Velmi podobného mínění jsou také Musick a Wilson (2008), kteří na základě výzkumných šetření dospěli k názoru, že dobrovolnictví přináší studentům sebedůvěru a jistou vyzrálost, které vedou jednak k lepším studijním výsledkům a poté i k lepší orientaci v životě. Také Jurtíková a Kitliňská (2011) spojují dobrovolnictví studentů především s prohloubením znalostí a získáním zkušeností. Ve svém odborném článku se však také věnují úvaze, do jaké míry mohou takto nabyté zkušenosti a dovednosti studenti později využít k nastartování vlastní kariéry. Autorky dále uvádí, že kromě znalostí a dovedností mohou mladí lidé získat v rámci dobrovolnické pomoci také možnost účastnit se aktivit, které mohou zcela změnit jejich aktuální hodnotový a postojoyvý žebříček. Tyto aktivity tak mohou sehrát klíčovou roli v celkové orientaci studentů na pozitivní hodnoty, které jsou důležité pro život ve společnosti.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Základním tématem teoretické části diplomové práce bylo dobrovolnictví. V jednotlivých kapitolách jsme popsali obecné charakteristiky dobrovolnictví, dále jsme se zabývali specifiky dobrovolnické pomoci ve zdravotnických zařízeních a poslední kapitola se věnovala pomáhajícím profesím a dobrovolníkům z řad studentů. V navazující praktické části se metodou kvantitativního výzkumu za pomoci dotazníkového šetření pokusíme zjistit, jaký vztah mají k dobrovolnické práci ve zdravotnických zařízeních studenti pomáhajících oborů.

4.1 Cíl empirického šetření

Hlavním cílem empirického výzkumu v této diplomové práci bylo zjistit, jaký mají studenti pomáhajících oborů vztah k dobrovolnické práci ve zdravotnictví. K tomuto zjištění napomohlo stanovení několika dílčích cílů, které se zaměřily na to, odkud studenti pomáhajících oborů čerpají nejvíce informací o dobrovolnictví v oblasti zdravotnictví, která oblast dobrovolnických aktivit je jim nejbližší, s jakou cílovou skupinou by chtěli pracovat, co je motivuje a co jim naopak brání vykonávat dobrovolnickou činnost ve zdravotnických zařízeních.

Dílčí cíle

1. Zjistit, z jakých zdrojů studenti pomáhajících oborů čerpají nejvíce informací o dobrovolnictví v oblasti zdravotnictví a jestli existuje souvislost mezi tím, jak jsou studenti informováni a tím, zda vykonávají nebo v budoucnu zamýšlí vykonávat aktivní dobrovolnickou činnost.
2. Zjistit, co by studenty pomáhajících oborů nejvíce motivovalo k dobrovolnické činnosti ve zdravotnických zařízeních. A dále zjistit, zda mezi studenty jednotlivých oborů existují rozdíly v motivaci.
3. Zjistit, jaký je hlavní důvod, proč se studenti pomáhajících oborů dobrovolnické činnosti ve zdravotnických zařízeních nevěnují a zjistit, jestli uváděné bariéry jsou pro studenty jednotlivých oborů shodné.
4. Zjistit, zda studenti pomáhajících oborů spojují s výkonem dobrovolnické činnosti nějaký profit a zda v této činnosti spatřují nějaký význam.

5. Zjistit, v jakém časovém horizontu, v jaké oblasti a s jakou cílovou skupinou by studenti pomáhajících oborů při výkonu dobrovolnické činnosti nejraději pracovali.

Odpovědi na jednotlivé dílčí cíle se pokusíme zjistit pomocí níže stanovených hypotéz.

4.2 Forma a metoda empirického šetření

Pro získání dat, která tvořila základ výzkumného šetření z oblasti dobrovolnictví, se jako nejvhodnější jevila metoda kvantitativního výzkumu. Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření, které je v pedagogických výzkumech velmi frekventované. Pro realizaci výzkumu byl zvolen dotazník vlastní konstrukce, který se snažil přidržet několika zásad. Tyto zásady (vysvětlení účelu šetření, stručnost a srozumitelnost, jednoznačnost, vynechání sugestivních otázek a otázek začínajících slovem „proč“), hrají podle Svobody (2012) při sestavování dotazníku velmi důležitou roli, neboť přispívají k vytvoření dotazníku, ve kterém se respondenti snadno orientují. Mnou konstruovaný dotazník (viz. Příloha č. 1) obsahoval uzavřené (nestrukturované) i polouzavřené položky a také položky otevřené (strukturované), a to dichotomické i polytomické.

4.3 Výzkumný vzorek

Jak už vyplývá z názvu Diplomové práce, zúčastnili se výzkumného šetření studenti pomáhajících oborů. Osloveni byli studenti Fakulty humanitních studií UTB ve Zlíně.

Základní soubor sestával ze studentů studujících obor Všeobecná sestra a obor Sociální pedagogika.

Ve výběrovém souboru byli zastoupeni studenti 1.-3. ročníku denního studia oboru Všeobecná sestra a oboru Sociální pedagogika. Dotazníkové šetření proběhlo v první polovině března 2014.

4.4 Způsob zpracování dat

Dotazník tvoří celkem 32 otázek. Dvě otázky jsou otevřené, 7 otázek polouzavřených a 23 otázek je uzavřených.

První část dotazníku tvoří otázky zaměřené obecně na dobrovolnickou činnost, druhá část dotazníkových otázek se věnuje dobrovolnictví ve zdravotnictví.

V rámci předvýzkumu byl dotazník vyplněn 10 studenty, kteří měli šanci vyjádřit se k jednotlivým otázkám, struktuře dotazníku či jeho srozumitelnosti. Na základě připomínek studentů, došlo ke konečné úpravě dotazníku. Studenti nejčastěji postrádali možnost zvolit v otázce více odpovědí, proto jsem v konečné verzi dotazníku vypustila původní požadavek jedné možné odpovědi. Celkem bylo mezi studenty rozděleno 200 dotazníků. Studenti každého oboru měli k dispozici 100 dotazníků. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 138 respondentů, 65 respondentů z oboru Všeobecná sestra a 73 respondentů z oboru Sociální pedagogika. Celková návratnost dotazníků byla tedy 69%.

Data, která jsme z dotazníkového šetření získali byla zaznamenána, roztříděna a seřazena a analyzována.

Analýza části dat byla provedena pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Zde jsme pro všechna testování významnosti zvolili hladinu významnosti $\alpha = 0,05$. Některá data byla interpretována pomocí grafického znázornění.

5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ A JEJICH INTERPRETACE

Nyní se budeme věnovat zpracování a vyhodnocení otázek dotazníkového šetření. Odpovědi na jednotlivé dílčí cíle se pokusíme získat verifikací níže stanovených hypotéz, porovnáním jednotlivých četností a pomocí grafického znázorněním výsledků některých otázek.

K prvnímu dílčímu cíli: Zjistit, odkud studenti pomáhajících oborů čerpají nejvíce informací o dobrovolnictví z oblasti zdravotnictví a zjistit jestli existuje souvislost mezi informovaností studentů a aktivní dobrovolnickou činností, **se váží dotazníkové otázky č. 2, 3, 4, 5, 6, 16, 18 a 20.**

Otázka č. 2 zjišťovala, jestli mohou studenti pomáhajících oborů získat informace o dobrovolnictví i v některém z vyučovaných předmětů.

Studenti obou oborů zvolili jak odpověď ano (54 odpovědí), tak odpověď ne (84 odpovědí). Tento výsledek může být důsledkem toho, že ne všichni žáci věnují všem předmětům stejnou pozornost a informace o dobrovolnictví jim mohly uniknout. V našem případě se ovšem jedná o studenty různých ročníků a je proto možné, že někteří z nich se ještě s předmětem, který má dobrovolnictví jako součást vyučovaného obsahu, nesetkali. Pro úplnost dodáváme, že informace o dobrovolnictví čerpá v rámci výuky pouze 27% studentů.

Pro otázky č. 3 (existuje v rámci vaší školy místo, kde se pravidelně objevují informace o dobrovolnické činnosti?) a č. 5 (věnujete se aktivně dobrovolnické činnosti?) byla stanovena hypotéza (1H).

1H0: Mezi možnostmi získat informace o dobrovolnictví v rámci školy a aktivním zapojením studentů do dobrovolnické činnosti neexistuje statisticky významná závislost.

1HA: Mezi možnostmi získat informace o dobrovolnictví v rámci školy a aktivním zapojením studentů do dobrovolnické činnosti neexistuje statisticky významná závislost.

Tab. č. 2 Vztah mezi informovaností a aktivním dobrovolnictvím

Aktivní dobrovolnictví

	ANO	DŘÍVE	NE	Σ
INFORMACE				
ANO	18 (18,46)	21 (19,17)	59 (60,36)	98
NE	1 (0,56)	1(0,57)	1(1,85)	3
NEVÍM	7(6,97)	5 (7,24)	25 (22,79)	37
Σ	26	27	85	138

Vypočítané testové kritérium $\chi^2 = 2,183$

Stupeň volnosti pro tuto kontingenční tabulku: $f = 4$

Zvolená hladina významnosti: 0,05

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$

Při srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou zjistíme, že vypočítaná hodnota je menší, proto přijímáme nulovou hypotézu.

Mezi odpověďmi na uvedené otázky tedy nebyla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že možnost získat ve škole informace o dobrovolnické činnosti nijak nesouvisí s tím, zda student aktivně vykonává dobrovolnickou činnost.

Pokud z četností uvedených v tabulce č. 2 vyplynulo, že aktivně se dobrovolnické činnosti v současnosti věnuje 26 studentů, můžeme tento údaj rozšířit o výsledky získané z odpovědí na otázku č. 20, která se ptala na aktivní dobrovolnickou činnost ve zdravotnickém zařízení. Zde jsme získali jen 2 kladné odpovědi. Znamená to tedy, že pouze 2 studenti (1%) z celkového počtu oslovených jsou aktivně zapojeni do dobrovolnické činnosti v oblasti zdravotnictví.

Další hypotéza (2H) byla sestavena pro otázky č. 16 (diskutujete se spolužáky o možnosti zapojit se do dobrovolnické činnosti ve zdravotnických zařízeních?) a č. 6 (uvažujete o tom, že se v budoucnu budete dobrovolnické činnosti věnovat?)

2H0: Mezi tím, zda studenti o dobrovolnictví diskutují a tím, zda uvažují o možnosti v budoucnu se dobrovolnictví věnovat, neexistuje statisticky významná závislost.

2HA: Mezi tím, zda studenti o dobrovolnictví diskutují a tím, zda uvažují o možnosti v budoucnu se dobrovolnictví věnovat existuje statisticky významná závislost.

Tab. č. 3 Vztah mezi diskuzí o DČ a rozhodnutím v budoucnu se DČ věnovat

	DISKUTUJI ČASTO	JEN OBČAS	NIKDY	Σ
DČ V BUDOUCNU ANO	5 (3,65)	58 (53,23)	9 (15,13)	72
DČ V BUDOUCNU NE	2 (3,35)	44 (48,77)	20 (13,87)	66
Σ	7	102	29	138

Vypočítané testové kritérium $\chi^2 = 7,129$

Stupeň volnosti pro kontingenční tabulku: $f = 2$

Zvolená hladina významnosti: 0,05

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$

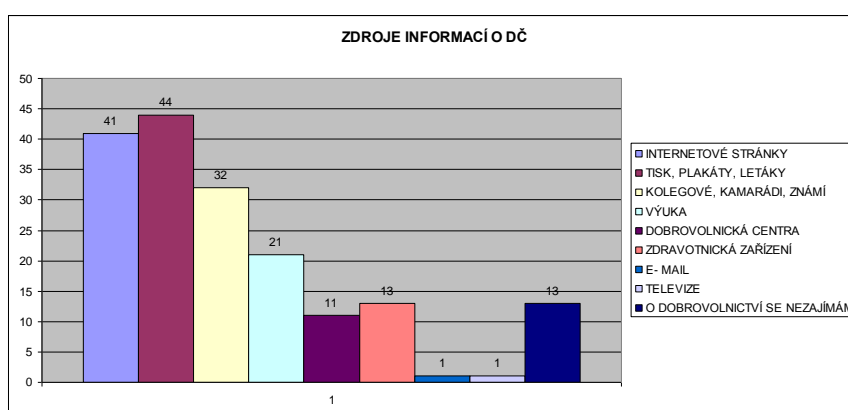
Při srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou zjistíme, že vypočítaná hodnota je větší, proto je možné odmítnout nulovou hypotézu.

Mezi odpověďmi na uvedené otázky byla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že diskuze o dobrovolnické činnosti mezi spolužáky významným způsobem souvisí s jejich rozhodnutím v budoucnu se dobrovolnictví věnovat.

Zdroje, ze kterých studenti pomáhajících oborů čerpají informace o dobrovolnické činnosti ve zdravotnických zařízeních, mapovala otázka č. 17.

Četnost jednotlivých odpovědí jsou zpracovány graficky.

Graf č. 1 Zdroje informací o DČ

Celkový počet odpovědí na tuto otázku je 177. Z grafu je jasně patrné, že základním zdrojem informací jsou pro studenty tiskoviny, letáky a plakáty (24,8%) a téměř stejné množství informací získávají studenti z internetových stránek (23,1%).

Otázky č. 4 a 18 se ptaly, nejprve zda studenti ví o existenci konkrétního dobrovolnického programu zaměřeného na oblast zdravotnictví, který funguje v rámci školy a dále jestli studenti znají jakýkoli dobrovolnický program fungující v oblasti zdravotnictví a na jakou cílovou skupinu je zaměřen. O existenci dobrovolnického programu fungujícího v rámci školy se kladně vyjádřilo 52 studentů (38%), 86 jich však odpovědělo, že o takovém programu neví, respektive, že neexistuje. Znalost konkrétních programů fungujících v rámci zdravotnických zařízení potvrdilo 63 studentů (45,6%) a pokud uvedli i cílovou skupinu, byli to ve všech případech děti nebo senioři.

K dílčímu cíli č. 2: Zjistit, co by studenty pomáhajících oborů nejvíce motivovalo k dobrovolnické činnosti ve zdravotnických zařízeních. A dále zjistit, zda mezi studenty jednotlivých oborů existují rozdíly v motivaci, **směřovaly otázky č. 7, 8, 9, 10, 22 a 23.**

Pro otázky č. 7 (pokud byste se dobrovolnictví věnovala, „pochlubil(a)“ byste se svým přátelům a známým?) a č. 8 (myslíte si, že dobrovolnická činnost by zvýšila vaši prestiž v kolektivu?) jsme stanovily hypotézu H1.

1H0: Mezi zveřejněním skutečnosti, že se student věnuje dobrovolnické činnosti a tím, že vzroste jeho prestiž v kolektivu, neexistuje statisticky významná souvislost.

1HA: Mezi zveřejněním skutečnosti, že se student věnuje dobrovolnické činnosti a tím, že vzroste jeho prestiž v kolektivu, existuje statisticky významná souvislost.

Tab. č. 4 Vztah mezi aktivní DČ a prestiží v kolektivu

Zvýší se moje prestiž

	ANO	NEVÍM	PRÁVĚ NAOPAK	Σ
ANO, „POCHLUBÍM SE“	18	41	2	61
ŘEKNU TO JEN NĚKOMU	10	55	4	69
NEŘEKNU O TOM	2	5	1	8
Σ	30	101	7	138

Podmínky platné pro výpočet testu chí- kvadrát udávají, že tento výpočet nelze provést v případě, že $n_t < 1$ nebo $3/4 n_t < 5$ (n_t je četnost v jednotlivých polích tabulky). V procentuálním vyjádření to znamená, že hodnota menší než 5 se nesmí vyskytovat ve více než 20% polí kontingenční tabulky. Pro kontingenční tabulku o třech řádcích a třech sloupcích proto platí, že hodnoty menší než 5 mohou být maximálně ve 2 polích tabulky.

Z četností uvedených v naší kontingenční tabulce vyplývá, že $3/4 n_t < 5$, což znamená, že kontingenční tabulka nespĺňuje podmínku pro výpočet chí- kvadrátu.

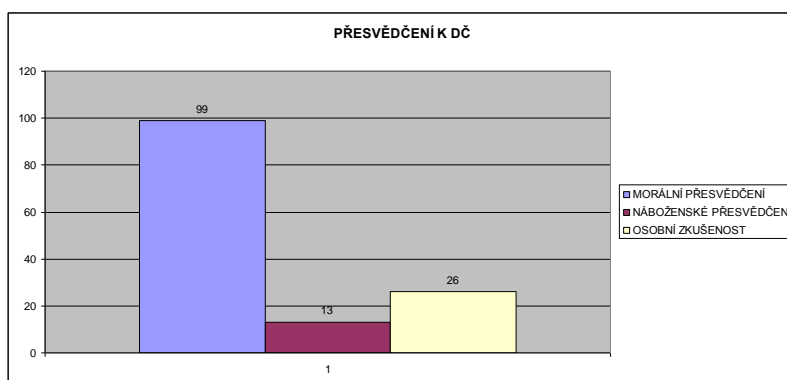
Vytvořenou hypotézu tedy nelze potvrdit ani zamítnout.

Na základě získaných odpovědí můžeme pouze konstatovat, že o aktivním dobrovolnictví by se zcela určitě svým známým zmínilo 61 respondentů (44,2%), 69 oslovených si myslí, že tuto informaci by nebylo dobré svěřit komukoli, ale jen určitým osobám a 8 respondentů má dojem, že jejich okolí se o dobrovolnictví nezajímá, proto by je o vlastní aktivitě neinformovali.

Zajímavé je zjištění, že pouze 20 oslovených (14,49%) spojuje dobrovolnickou činnost se zvýšením své prestiže v kolektivu a 7 respondentů je dokonce přesvědčeno, že dobrovolnictví by jejich prestiž v kolektivu snížilo.

Otázka č. 9. zjišťovala, z jakého přesvědčení vychází u studentů rozhodnutí věnovat se dobrovolnické činnosti.

Graf č. 2 Přesvědčení k DČ

Z grafického znázornění vyplývá, že studenti se pro dobrovolnictví nejčastěji rozhodují na základě morálního přesvědčení (71,7%). S tímto zjištěním zcela nekoreponduje četnost odpovědí získaných v otázce č. 10, která zjistila, že pouze 30 respondentů bere pomoc druhým jako samozřejmost. 96 respondentů uvedlo, že z pomoci druhým má dobrý pocit.

S motivací k dobrovolnické činnosti ve zdravotnickém zařízení souvisí také otázka č. 21 (ovlivnilo studium váš pohled na dobrovolnickou činnost ve zdravotnictví? Pokud ano, tak jak)

Pouze 30 z oslovených studentů zvolilo odpověď ano (21,73%). Čtyři z nich svou odpověď dále nespecifikovali, 2 dodali, že pozitivně a další dva uvedli, že pochopili. Jedna respondentka napsala, že na základě studia zjistila, že dobrovolnictví není práce pro každého, další teď už ví, že se o lidi nestará stát. Objevily se ovšem i odpovědi, ve kterých studenti spojovali studium se získáním informací o dobrovolnictví, s osvětlením problematiky dobrovolnictví, s důležitostí dobrovolnické práce nebo s tím, že získali jiný pohled na svět a dokáží se lépe vcítit do potřeb ostatních. Tři respondenti uvedli, že studium je inspirovalo k zahájení dobrovolnické činnosti. Otázka byla ovšem zaměřena na zdravotnická zařízení, což reflektovali pouze 2 z dotázaných respondentů a ti uvedli, že studium je přimělo zamyslet se nad tím, že zdravotnický personál nemá čas se věnovat pacientům, jak by potřebovali a je tedy nutné, aby jim pomohli dobrovolníci.

Hypotéza 2H, která vychází z otázky č. 22 (co by vás nejvíce motivovalo k dobrovolnické činnosti ve zdravotnickém zařízení?) se pokusí zjistit, zda jsou mezi odpověďmi studentů jednotlivých oborů statisticky významné rozdíly.

2H0: Mezi motivacemi, které zvolili studenti oboru Všeobecná sestra a motivacemi, které zvolili studenti oboru Sociální pedagogika, neexistuje statisticky významný rozdíl.

2HA: Mezi motivacemi, které zvolili studenti oboru Všeobecná sestra a motivacemi, které zvolili studenti oboru Sociální pedagogika, existuje statisticky významný rozdíl.

Tab. č. 5 Motivace k DČ ve zdravotnickém zařízení

	VŠEOBECNÁ SESTRA	SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	Σ
POMOC NEMOCNÝM	32 (29,737)	21 (23,262)	53
OSOBNÍ ZKUŠENOST S KONKRÉTNÍ POMOČÍ	7 (13,466)	17 (10,53)	24
POCIT UŽITEČNOSTI PRÁCE	19 (23,004)	21 (17,556)	40
POCIT, ŽE NEJSEM ZBYTEČNÁ /Ý	14 (12,343)	8 (9,656)	22
MOŽNOST UPLATNIT SVÉ VĚDOMOSTI A DOVEDNOSTI	19 (16,271)	10 (12,729)	29
MOŽNOST ZÍSKAT NOVÉ ZKUŠENOSTI	23 (21,321)	15 (16,679)	38
NAVÁZÁNÍ NOVÝCH SOCIÁLNÍCH KONTAKTŮ	4 (4,489)	4 (3,511)	8
DŮVĚRA KE ZDRAV. ORGANIZACI	6 (3,367)	1 (3,072)	7
Σ	124	97	221

Vypočítané testové kritérium $\chi^2 = 14,269$

Stupeň volnosti pro tuto kontingenční tabulku: $f = 7$

Zvolená hladina významnosti: 0,05

Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(7) = 14,067$

Při srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou zjistíme, že vypočítaná hodnota je větší, proto je možné odmítnout nulovou hypotézu.

Mezi odpověďmi na uvedené otázky byla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že studenti jednotlivých oborů se pro vykonávání dobrovolnické činnosti ve zdravotnickém zařízení rozhodují na základě odlišných motivací.

Z celkového počtu 221 odpovědí připadlo na studenty oboru Všeobecná sestra 124 odpovědí a na studenty oboru Sociální pedagogika 97 odpovědí. Pro obor Všeobecná sestra je největší motivací pomoc nemocným 32 odpovědí (25,8%) a následuje možnost získat nové zkušenosti 23 odpovědí (18,5%). Pro studenty oboru Sociální pedagogika je nejsilnějším motivem rovněž pomoc nemocným, stejný počet odpovědí má i motiv užitečnosti práce 21 odpovědí (21,6%).

Otázka č. 23 zjišťovala ochotu studentů zapojit se do vypracování dobrovolnického projektu pro konkrétní zdravotnické zařízení. Jestliže ochotu podílet se na projektu vyjádřilo 87 studentů, znamená to, že 51 studentů nemá o zapojení se do dobrovolnického projektu zájem.

S cílem č. 3: Zjistit, jaký je hlavní důvod, proč se studenti pomáhajících oborů dobrovolnické činnosti ve zdravotnických zařízeních nevěnují a zjistit, jestli uváděné bariéry jsou pro studenty jednotlivých oborů shodné, **korespondují otázky č. 31, 32.**

Hypotéza 1H, zvolená pro tento cíl, vychází z otázky č. 31 (co může být podle vás největší překážkou pro zapojení se studentů do dobrovolnické činnosti ve zdravotnickém zařízení?)

1H0: Mezi odpověďmi, které zvolili studenti oboru Všeobecná sestra a oboru Sociální pedagogika, neexistuje statisticky významný rozdíl.

1HA: Mezi odpověďmi, které zvolili studenti oboru Všeobecná sestra a oboru Sociální pedagogika, existuje statisticky významný rozdíl.

Tab. č. 6 Bariéry DČ ve zdravotnickém zařízení

	VŠEOBECNÁ SESTRA	SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	Σ
STRACH Z ÚRAZU, NÁKAZY	16 (15,88)	17 (17,188)	33
NEDOSTATEK ČASU	44 (42,83)	45 (46,17)	89
NEMÁM CO NABÍDNOUT	9 (8,66)	9 (9,33)	18
FINANČNÍ NÁROČNOST	5 (6,26)	8 (6,74)	13
LENOST A POHODLNOST	20 (26,95)	36 (30,09)	56
MNOHO PRAXE VE ZDRAV.	30 (19,731)	11 (21,27)	41
REAKCE PACIENTŮ	6 (8,66)	12 (9,34)	18
OBAVA Z PŘIJETÍ PERSONÁLEM	21 (14,92)	10 (16,08)	31
OBAVA Z VYUŽÍVÁNÍ K JINÝM ČINNOSTEM	5 (2,41)	4 (4,66)	9
UTRPENÍ NEMOCNÝCH	8 (14,44)	21 (15,56)	29
DČ NENÍ PŘÍNOSEM	2 (3,369)	5 (3,63)	7
JINÁ PŘEKÁŽKA	1 (1,44)	2 (1,56)	3
Σ	167	180	347

Vypočítané testové kritérium $\chi^2 = 26,02$

Stupeň volnosti pro tuto kontingenční tabulku: $f = 11$

Zvolená hladina významnosti: 0,05

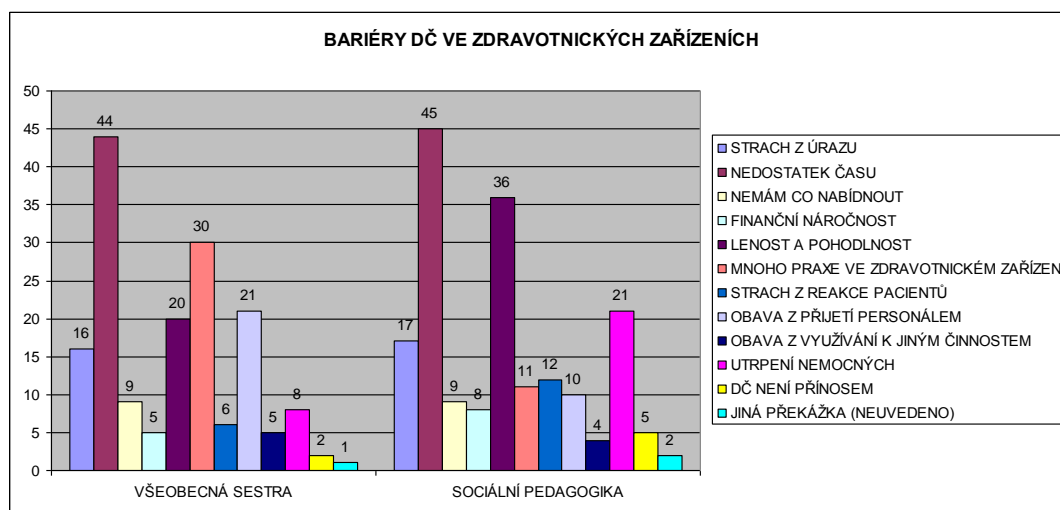
Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(11) = 19,67$

Při srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou zjistíme, že vypočítaná hodnota je větší, proto je možné odmítnout nulovou hypotézu.

Mezi odpověďmi studentů jednotlivých oborů tedy existuje statisticky významný rozdíl.

Rozdíl mezi tím, které bariéry zvolili jako nejpodstatnější studenti oboru Všeobecná sestra a tím, jaké bariéry brání ve vstupu do zdravotnického zařízení nejčastěji studentům oboru Sociální pedagogika, jsou patrné z grafického znázornění.

Graf č. 3 Bariéry DČ ve zdravotnických zařízeních

Celkový počet získaných odpovědí je 347. Studenti oboru Všeobecná sestra zaznamenali 167 odpovědí a studenti oboru Sociální pedagogika 180 odpovědí. Pro oba obory shodně platí jako největší překážka nedostatek času. Tato překážka znamenala celkem 89 odpovědí (25,65%). Četnost odpovědí i procentuální vyjádření jsou u této bariéry velmi podobné, i pokud se zaměříme na každý obor zvlášť. U oboru Všeobecná sestra je to 44 odpovědí (26,35%) u oboru Sociální pedagogika 45 odpovědí (25%). Další pořadí bariér se však už liší. Zatímco studenti oboru Sociální pedagogika se odvolávají na lenost a pohodlnost a dále na obavu, že by nedokázali snášet utrpení nemocných, studenti oboru Všeobecná sestra vidí největší překážku v množství hodin, které ve zdravotnickém zařízení odpracují v rámci povinné školní praxe a také se obávají přijetí ze strany personálu.

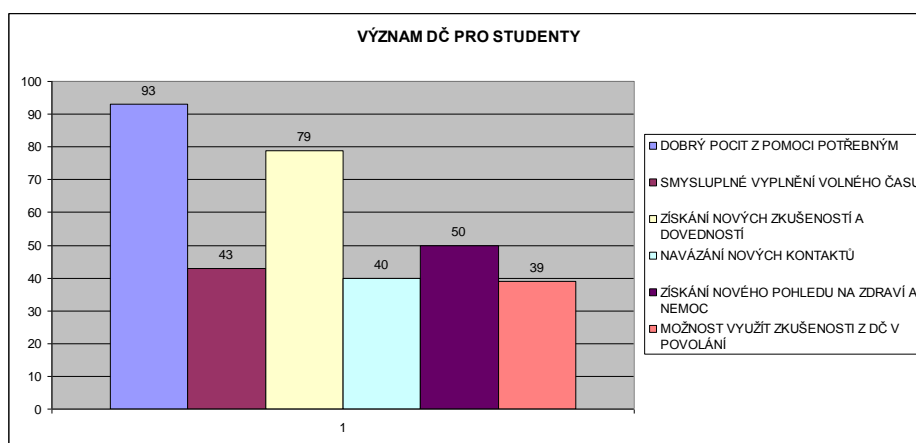
Zatím co otázka č. 31 směřovala k obecnému zjištění, jaké bariéry by mohli studenti odrazovat, otázka č. 32 se ptala, co odrazuje osloveného respondenta osobně. Přestože ne všichni tuto otázku akceptovali, i zde se nejčastěji vyskytovala odpověď „nedostatek volného času“, někteří respondenti ale uváděli jako bariéru např. finanční náročnost dobrovolnictví, nedostatečné autobusové spojení, nutnost při studiu si přivydělávat. Objevily se i odpovědi: nechce se mi; jsem líná a sobecká; nic mě k tomu nemotivuje; mám jiné zájmy. Jedna respondentka (zřejmě pod vlivem vlastního zážitku) uvedla, že největší bariérou je vedení zařízení, jeho nezájem o dobrovolníky a neochota.

K dílčímu cíli č. 4: Zjistit, zda studenti pomáhajících oborů spojují s výkonem dobrovolnické činnosti nějaký profit a zda v této činnosti spatřují nějaký význam, se váží dotazníkové otázky č. 19, 27, 28, 29 a 30.

Otázka č. 19, zda studenti považují dobrovolnickou činnost ve zdravotnictví za důležitou, sváděla k myšlence na 100% kladných odpovědí, přesto se mezi studenty našli 4 jedinci, kteří tuto činnost za důležitou nepovažují.

Otázkou č. 27 jsme se pokusili zjistit, v čem studenti spatřují největší význam dobrovolnictví pro sebe samé.

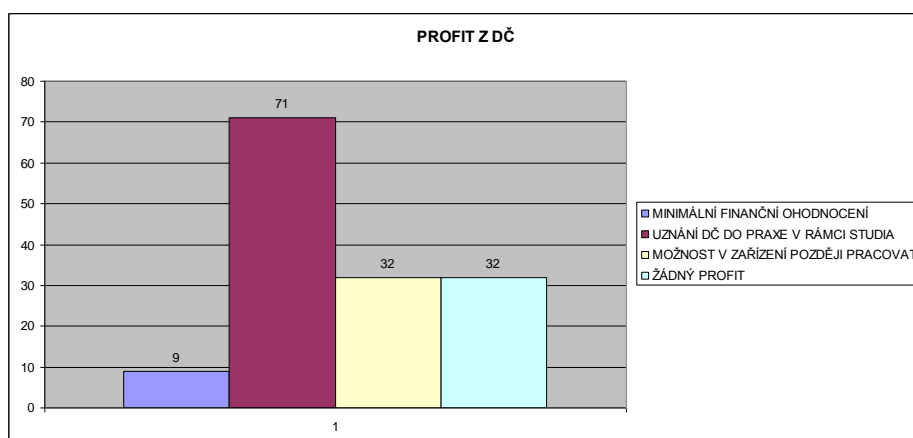
Graf č. 4 Význam dobrovolnictví pro studenty

Na tuto otázku jsme obdrželi celkem 344 odpovědí. Jak je patrné z grafického znázornění, má pro studenty největší význam dobrý pocit z toho, že mohou pomoci druhým 93 odpovědí (27,03%). Nejméně významná se pak studentům zdá možnost uplatnit zkušenosti získané v rámci dobrovolnické činnosti v budoucím zaměstnání 39 odpovědí (11,34%).

Informace týkající se profitu z dobrovolnické činnosti jsme získali z odpovědí na otázku č. 28.

Graf č. 5 Profit z DČ

Celkový počet odpovědí je 144. Většina studentů zastává názor, že výkon dobrovolnických činností by měl být spojen s určitou formou odměny 112 odpovědí (77,77%). Nejvíce respondentů by ocenilo, kdyby se dobrovolnické činnosti započítávaly do hodin, které musí studenti odpracovat v rámci povinné školní praxe 71 odpovědí (49,30%). Naproti tomu jen minimum dotázaných by přivítalo finanční ohodnocení 9 odpovědí (6,25%). Možnost nespojovat výkon dobrovolnických činností s žádným typem odměny, uvedlo 32 respondentů (22,22%).

Otázka č. 29 zjišťovala, zda se studenti domnívají, že zdravotnická zařízení mají o dobrovolníky zájem.

Největší četnost odpovědí (64) byla zaznamenána u možnosti, že o dobrovolníky mají zájem pouze některá zdravotnická zařízení. O tom, že o dobrovolníky mají zájem všechna zdravotnická zařízení, je přesvědčeno 47 respondentů. Možnost, že zdravotnická zařízení o dobrovolníky většinou nestojí, zvolilo 10 respondentů. 17 dotázaných odpovědělo, že neví.

Z odpovědí na otázku č. 30, která se ptala, jakým způsobem by měl probíhat kontakt potenciálního dobrovolníka s organizací, jestli by se měl více angažovat zájemce o dobrovolnictví nebo organizace, která má o dobrovolníky zájem vplynuly následující výsledky.

71 respondentů je přesvědčeno, že nejlepším způsobem, jak zahájit dobrovolnickou činnost, je návštěva dobrovolnického centra, které zájemcům zprostředkuje dobrovolnickou činnost v konkrétním zařízení. O tom, že by dobrovolník sám měl vyhledat konkrétní zdravotnické zařízení a tam o dobrovolnickou práci požádat nebo že by zájem měl vycházet ze strany zdravotnického zařízení je přesvědčeno 34 respektive 33 respondentů.

Na cíl č. 5: Zjistit, v jakém časovém horizontu, v jaké oblasti a s jakou cílovou skupinou by studenti pomáhajících oborů při výkonu dobrovolnické činnosti nejraději pracovali, **se pokusíme odpovědět pomocí otázek č. 11, 12, 13, 14, 15.**

Otázka č. 11 zjišťovala, kterou oblast dobrovolnické činnosti studenti pomáhajících oborů preferují.

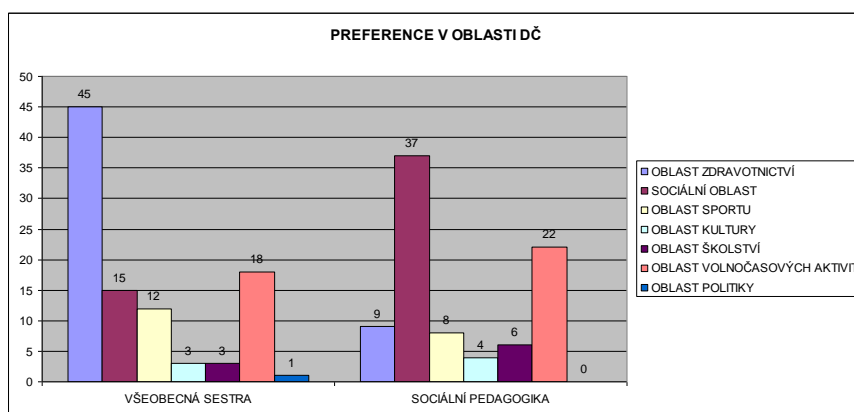
Tab. č. 7 Preferované oblasti DČ

OBLAST ZDRAVOTNICTVÍ	54
SOCIÁLNÍ OBLAST	52
OBLAST SPORTU	20
OBLAST KULTURY	7
OBLAST ŠKOLSTVÍ	9
OBLAST VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	40
OBLAST POLITIKY	1

V celkovém součtu 185 odpovědí se na prvních 2 místech umístili oblasti dobrovolnických aktivit, které korespondují se studovanými obory respondentů, tedy oblast zdravotnictví 54 odpovědí a sociální oblast 52 odpovědí, třetí místo zaujala oblast volnočasových dobrovolnických aktivit 40 odpovědí.

Pro možnost porovnání přidáváme graficky zpracované odpovědi studentů jednotlivých oborů.

Graf č. 6 Preference v oblastech DČ

U studentů oboru Všeobecná sestra, kteří zaznamenali celkem 97 odpovědí, se na 1. místě objevila oblast zdravotnictví 45 odpovědí (46,39%), 2. místo zaujaly volnočasové aktivity 18 odpovědí (18,56%) a 3. místo patří oblasti sociální 15 odpovědí (15,46%). Studenti oboru Sociální pedagogika s celkovým počtem 86 odpovědí, uvedli na 1. místě sociální oblast 37 odpovědí (41,57%), na 2. místě volnočasové aktivity 22 odpovědí (25,58%) a 3. místo zaujala oblast zdravotnictví 9 odpovědí (10,46%).

Z celkového počtu 157 odpovědí na otázku č. 12 vyplynulo, že cílovou skupinou, která by studenty nejvíce oslovila, jsou s velkým náskokem děti 94 odpovědí (59,87%), následují senioři 33 odpovědí (21,02%) a dále dospělí jedinci 30 odpovědí (19,11%).

Prostřednictvím otázky č. 13 jsme se studentů zeptali, zda by raději pracovali se zdravými jedinci či s jedinci s postižením nebo by dali přednost nemocným a umírajícím.

Tab. č. 8 Preference studentů týkající se zdravotního stavu klientů

	VŠEOBECNÁ SESTRA	SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	Σ
SE ZDRAVÝMI JEDINCI	27 (33,35)	41 (34,64)	68
S JEDINCI S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	15 (15,2)	16 (15,8)	31
S JEDINCI S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	11 (10,3)	10 (10,7)	21
S NEMOCNÝMI JEDINCI	18 (11,77)	6 (12,23)	24
S UMÍRAJÍCÍMI	5 (2,94)	1 (3,06)	6
JINÁ MOŽNOST	1 (3,43)	6 (3,57)	7
Σ	77	80	157

Výsledné součty prokázaly, že pro studenty je nejpříjemnější práce se zdravými osobami. Hypotézou, která byla pro tuto otázku stanovena, se pokusíme zjistit, zda mezi odpověďmi studentů jednotlivých oborů existuje nebo neexistuje statisticky významný rozdíl.

1H0: Mezi odpověďmi studentů jednotlivých oborů neexistuje statisticky významný rozdíl.

1HA: Mezi odpověďmi studentů jednotlivých oborů existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítané testové kritérium $\chi^2 = 15,11$

Stupeň volnosti pro tuto kontingenční tabulku: $f = 5$

Zvolená hladina významnosti: 0,05

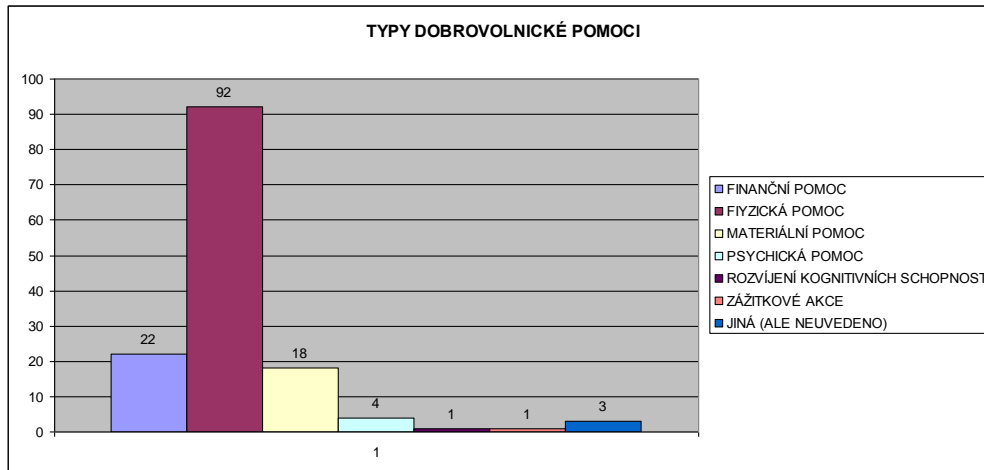
Kritická hodnota testového kritéria: $\chi^2_{0,05}(5) = 11,070$

Při srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou zjistíme, že vypočítaná hodnota je větší, proto je možné odmítnout nulovou hypotézu. Mezi odpověďmi studentů jednotlivých oborů tedy existuje statisticky významný rozdíl.

Z odpovědí respondentů na otázku č. 14 bylo zjištěno, že pro studenty je nejpříjemnější dobrovolnická pomoc při jednorázových akcích 63 odpovědí, těsně následovaná dlouhodobou dobrovolnickou činností 55 odpovědí. Pro krátkodobou dobrovolnickou činnost se vyjádřilo pouze 20 studentů.

Odpovědi na otázku č. 15, která zjišťovala s jakým konkrétním typem pomoci mají studenti dobrovolnickou činnost nejčastěji spojenou, si znázorníme graficky.

Graf č. 7 Typy dobrovolnické pomoci

Celkový počet odpovědí na tuto otázku je 141. Z grafického znázornění je zřejmé, že studenti nejčastěji vnímají dobrovolnickou činnost jako pomoc fyzickou, tedy pomoc vyplývající především z přímého kontaktu s druhou osobou 92 odpovědí (65,25%). Finanční pomoc uvedená na 2. místě získala pouze 22 odpovědí (15,6%), 3. místo zaujala materiální pomoc s 18 odpověďmi (12,77%).

6 DISKUZE

Cílem této práce bylo zjistit, jaký mají studenti pomáhajících oborů vztah k dobrovolnické práci ve zdravotnictví. Analýza získaných dat odhalila nelichotivý fakt. I když je drtivá většina studentů přesvědčena o tom, že dobrovolnická činnost ve zdravotnickém zařízení je důležitá, pouze 2 z oslovených studentů se dobrovolnické práci ve zdravotnictví věnují aktivně. Dobrovolnické činnosti v jiných oblastech se aktivně věnuje dalších 24 studentů. Ani tento fakt ovšem podle mě zcela nekoresponduje s tvrzením odborné literatury, že studenti jsou nejčastějšími dobrovolníky. Dalších 70 studentů sice uvažuje, o tom, že se dobrovolnictví bude věnovat v budoucnu, ale tato skutečnost se může nebo taky nemusí potvrdit.

Co se týká oblasti dobrovolnictví, ve které by se studenti pomáhajících oborů rádi angažovali, zvítězila oblast zdravotnictví těsně před oblastí sociální. Toto zjištění by bylo jistě potěšující, kdybychom se dále nedozvěděli, že studenti by v rámci dobrovolnických aktivit nejraději pracovali se zdravými dětmi. To, že budou studenti pomáhajících oborů preferovat cílovou skupinu zdravých dětí je překvapivé, a to zejména proto, že podle mého názoru to úplně nekoresponduje s tím, k čemu se studenti pomáhajících oborů připravují v rámci výuky. Tedy k práci spočívající v přímém kontaktu převážně s osobami, které se nějakým způsobem odchyľují od běžné populace (bezdomovci, vězni, menšiny, osoby s postižením, nemocní...). Ano, oblast dobrovolnictví, kterou studenti preferují, jednoznačně odráží studovaný obor, otázkou ovšem zůstává, jaké procento tvoří ve zdravotnických nebo sociálních zařízeních zdravé děti v porovnání s ostatními klienty/pacienty těchto zařízení.

Na základě získaných odpovědí jsme dále dospěli k závěru, že studenti znají zdroje, ze kterých je možno čerpat informace o dobrovolnictví v oblasti zdravotnictví. Odpovědi na další otázky odhalily ovšem určitý nesoulad i v oblasti informovanosti. Studenti ve svých odpovědích uvedli jako hlavní zdroj informací o dobrovolnictví z oblasti zdravotnictví letáky, plakáty, tisk a internet, ovšem o existenci dobrovolnických programů, které jsou realizovány v rámci školy a škola o těchto aktivitách pravidelně informuje právě na internetových stránkách a na letácích a plakátech umístěných na nástěnkách v prostorách školy, nevěděla ani polovina

dotázaných. Je tedy možné, že studenti uvedli internet jako hlavní zdroj jenom proto, že ví, že tam najdou obecně veškeré informace, tedy i ty o dobrovolnictví, aniž by je ovšem aktivně vyhledávali. Stejný přístup mohou mít studenti i k nástěnkám plných letáků a plakátů.

Tento názor by podporovalo i zjištění, že možnost pravidelně se o dobrovolnictví informovat nemá žádný vliv na rozhodnutí být aktivním dobrovolníkem. Protože mít možnost se informovat není totéž jako se informovat. Na základě verifikace jedné z hypotéz jsme sice dospěli k závěru, že studenti, kteří o dobrovolnictví diskutují se svými kolegy, mají v úmyslu se v budoucnu dobrovolnictví věnovat, ovšem tento úmysl může v některých případech odrážet pouze aktuální odhodlání, k jehož realizaci nemusí dojít.

V oblasti motivace můžeme souhlasit s Fričem, který tvrdí, že mladí lidé se k dobrovolnictví rozhodují nejčastěji na základě reciproční motivace, tedy, že očekávají nějaký zisk. Z našeho šetření totiž vyplynulo, že většina studentů skutečně očekává z dobrovolnické činnosti nějaký profit. Vyžadování profitu ovšem na druhou stranu zcela nekoresponduje se zjištěním, že studenti se k dobrovolnictví rozhodují na základě morálního přesvědčení. To by totiž naopak znamenalo, že dobrovolnictví berou jako samozřejmou součást života, tedy, že s odměnou nekalkulují.

O dobrovolnictví se v odborné literatuře často hovoří jako o vhodné přípravě studentů pomáhajících oborů na budoucí povolání. Považuji proto za zajímavé zjištění, které vyplynulo z odpovědí týkajících se významu dobrovolnictví pro studenty. Z celkového počtu 344 odpovědí bylo jen 39x zmíněno, že zkušenosti získané dobrovolnou činností se mohou hodit v budoucím povolání. Studenti si nejvíce cení dobrého pocitu z pomoci druhým.

V oblasti bariér je zřejmý rozdíl mezi odpověďmi studentů zdravotnického a sociálního oboru. Tento rozdíl je dle mého názoru zcela jistě způsoben tím, že studenti oboru Všeobecná sestra tráví v rámci školní praxe ve zdravotnických zařízeních mnoho času a přichází do kontaktu nejen s pacienty, ale i s personálem. Mají tedy reálnější představu o skutečném chodu těchto zařízení a ví, co mohou očekávat. Proto mě nepřekvapilo, že jako největší překážky (kromě nedostatku času) uvedli

právě mnoho hodin praxe ve zdravotnickém zařízení a obavy ze špatného přijetí personálem.

Velmi potěšující se jeví skutečnost, že studenti jsou si vědomi nutnosti své vlastní aktivity. Většina z nich si myslí, že nejlepším způsobem jak zahájit dobrovolnickou činnost, je vyhledat dobrovolnické centrum a tam zjistit veškeré potřebné informace.

Tato práce původně obsahovala ještě jeden dílčí cíl, ke kterému směřovaly otázky č. 24, 25, 26. Velmi mě totiž zajímalo, jaký mají studenti pomáhajících oborů názor na dárcovství krve či jinou formu dárcovství (orgány, kostní dřeň...). V odborné literatuře zabývající se dobrovolnictvím, kterou jsem měla možnost prostudovat, jsem se ovšem nesešla s žádnou zmínkou o tom, že by dárcovství krve mohlo patřit do okruhu dobrovolných činností, proto jsem tento cíl z práce vypustila. Odpovědi studentů mě ale zajímaly především z toho důvodu, že v několika posledních letech došlo ke vzniku a realizaci mnoha dobrovolnických programů zaměřených právě na darování krve a ve velké většině šlo o programy realizované v rámci škol, a zapojili se do nich právě studenti. Přestože dárcovství ve formě, o které se nyní zmiňujeme, není považováno za dobrovolnickou aktivitu, drtivá většina studentů ho jako dobrovolnictví označila. Pouze 16 studentů uvedlo, že do dobrovolnických aktivit nepatří. Výsledky ukázaly, že více aktivních dárců je mezi studenty oboru Všeobecná sestra.

Pokud bychom tedy měli nějakým způsobem shrnout výsledky našeho šetření, museli bychom konstatovat následující.

Přestože námi oslovení studenti pomáhajících profesí mají o dobrovolnictví dostatek informací a považují dobrovolnickou činnost ve zdravotnictví za velmi důležitou, aktivně se této činnosti pro nedostatek volného času prakticky nevěnují. Pokud ovšem existuje alespoň teoretická možnost dobrovolnictví se v budoucnu věnovat, preferují studenti pomáhajících oborů práci se zdravými dětmi v rámci zdravotní nebo sociální oblasti. Nejraději by pomáhali při jednorázových akcích, ale nebrání se ani dlouhodobé dobrovolnické činnosti. Za tuto aktivitu ovšem jednoznačně požadují profit, nejčastěji v podobě uznání dobrovolnictví do hodin praxe, které musí v rámci výuky odpracovat. Dobrovolnickou činnost mají studenti

pomáhajících oborů nejčastěji spojenu s fyzickou pomocí. Pokud by se studenti rozhodli pro aktivní dobrovolnickou činnost ve zdravotnickém zařízení, byla pro ně největší motivací pomoc nemocným, v čemž také spatřují největší význam dobrovolnictví.

Na závěr diskuze je ovšem nutno zdůraznit fakt, že našeho výzkumného šetření se zúčastnilo velmi malé procento ze všech studentů pomáhajících oborů, kteří studují na UTB ve Zlíně. Proto nelze výsledky šetření a z nich plynoucí závěry nikterak zobecňovat.

ZÁVĚR

Dobrovolnictví můžeme obecně označit jako sociální fenomén, který reflektuje politickou, ekonomickou, kulturní i sociální situaci ve společnosti a poskytuje tedy dokonalý obraz o jejím stavu.

V ČR bylo dobrovolnictví a s ním spojené dobrovolnické programy, které se u nás začaly rozvíjet po roce 1989, zmiňováno nejčastěji ve spojitosti s nestátním a neziskovým sektorem. Ovšem postupem času začali dobrovolníci pronikat i do organizací spadajících do sektoru státního. Tato skutečnost je nejlépe patrná v oblasti zdravotní péče, kde profesionálně vedené dobrovolnické programy fungují už více než deset let. Za tu dobu využila řada zdravotnických zařízení z celé České republiky možnost dobrovolnické pomoci, v rámci níž se do zdravotní péče o pacienty zapojili společně s profesionály také lidé zvenčí. Do realizace dobrovolnických programů se nejčastěji zapojují velké fakultní nemocnice, tedy lůžková zařízení, která spadají pod přímé řízení MZČR. Tato zařízení využívají dobrovolníky jak na dětských odděleních, tak na odděleních pro dospělé pacienty, a to při dlouhodobé hospitalizaci, na odděleních následné a sociální péče i na odděleních se speciálním režimem. Pokud se zmiňujeme o dobrovolnické činnosti v oblasti zdravotnictví, neměli bychom opomíjet ani práci dobrovolníků v terénu. Terénní dobrovolnická pomoc je využívána zejména lidmi s postižením, kterým dobrovolníci pomáhají zvládat každodenní běžný život, umožňují jim zapojit se do aktivit, které by pro ně samotné byly těžko dostupné a pomáhají tak předcházet jejich sociálnímu vyloučení. Můžeme tedy říci, že dobrovolníci se svým působením v oblasti zdravotnictví podílí nejen na zlepšení kvality péče, ale přispívají také ke zlepšení celkové kvality života pacientů. Sami si pak do dalšího života odnášejí cenné zkušenosti, které mohou využít v budoucím povolání a také zcela jiný pohled na hodnoty života a zdraví.

Je jistě povzbudivé, že přes počáteční nepochopení či neochotu zdravotnického personálu vyjít dobrovolnickým programům vstříc, jsme se posunuli do etapy, kdy si zdravotnický personál význam a přínos dobrovolníků plně uvědomuje. A že také dobrovolníci projevují o práci ve zdravotnických zařízeních stále větší zájem. Velkou zásluhu na tom má jistě i vyhlášení Evropského roku dobrovolnictví

(2011), jehož cílem byla propagace a podpora dobrovolnictví a aktivního občanství.

Je ovšem pravdou, že mediální propagace dobrovolnictví v oblasti zdravotnictví je téměř nulová a také mnohá menší zdravotnická zařízení se hlavně v důsledku nedostatku financí propagaci dobrovolnictví příliš nevěnují a ze stejného důvodu dobrovolníky nevyhledávají. Proto můžeme za jistou míru úspěchu určitě považovat účast zástupců MZ ČR na jednáních, která proběhla právě v rámci Evropského roku dobrovolnictví. Cíle těchto jednání totiž směřovaly k zajištění optimálních podmínek pro kvalitativní růst dobrovolnictví v oblasti zdravotnictví a k podpoře stávajících i nově vznikajících dobrovolnických programů v této oblasti.

Proto bychom touto prací chtěli oslovit všechny zájemce o dobrovolnictví a inspirovat je k vykonávání této činnosti, a to nejenom v oblasti zdravotnictví.

Vždyť jakoukoli formu dobrovolnické pomoci je jistě možno považovat za obohacující aspekt života jedince a potažmo celé společnosti a proto se vyplatí ji podporovat.

„Opravdová síla dobrovolnictví tkví v rozpoutání veřejné debaty, v zapojení občanů do veřejného života a zachování institucí živých a spojených se skutečnými lidmi. I formální dobrovolnické programy by měly zachovávat prostor pro lidskou tvář dobrovolnictví, která je formována bezprostřední volbou, tvořivostí, chutí aktivně přispět k napravování společenských nešvarů a nezištným zájmem o pomoc konkrétnímu člověku v nouzi.“ P. J. Ilsley (1990, cit. podle Kořínková 2009, s. 3).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BLAŽKOVÁ, Jana a Jana HURDOVÁ, 2013. Barevné dny s dobrovolníky. *Sestra*. Praha: Mladá fronta, roč. 23, č. 2, s. 30-31. ISSN 1210-0404.
- [2] BOUKAL, Petr, Hana VÁVROVÁ et al., 2009. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1293-8.
- [3] BÚTORA, Martin, 1991. *Překročit svůj stín*. Praha: Avicenum. ISBN 80-201-0086-5.
- [4] DANELOVÁ, Ester, 2010. *Ekonomie dobrovolnictví*. Psychologie.cz. [on line]. [cit. 25-1-2014]. Dostupné z: <<http://psychologie.cz/ekonomie-dobrovolnictvi/>>.
- [5] DEKKER, Paul, Loek HALMAN et al., 2003. *The Values of Volunteering: A Cross-Cultural Perspective*. New York: Kluwey Academic/ Plenum Publisher. ISBN 978-1-4615-0145-9-199-212.
- [6] DOBROVOLNÍK.CZ. *Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví* [on line]. [cit. 2-10-2013]. Dostupné na: <<http://www.dobrovolnik.cz/oblastidobrovolnictvi/vseobecna-deklarace-o-dobrovolnictvi/>>.
- [7] DOBROVOLNÍK.CZ. *Oblasti dobrovolnictví*. [on line]. [cit. 2-10-2013]. Dostupné na: <<http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/dobrovolnictvi-v-cirkvich-a-nabozenskych-spolecnostech/>>.
- [8] FRIČ, Pavol et al., 2001. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice, výsledky z výzkumu NROS a AGNES*. Praha: AGNES a NROS. ISBN: 80-902633-7-2.
- [9] FRIČ, Pavol, Tereza POSPÍŠILOVÁ et al., 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes. ISBN 978-80-903696-8-9.
- [10] FRIČ, Pavol a Martin, VÁVRA. 2012. *Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus*. Praha: Agens. ISBN 978-80-903696-9-6.

- [11] GEIST, Bohumil, 2000. *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Vodnář. ISBN 80-86226-07-7.
- [12] GÉRINGOVÁ, Jitka, 2011. *Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-394-3.
- [13] GRATZOVÁ, Michaela, 2011. *Firemní dobrovolnictví*. Cit. podle: Sborník konference. *Den pro dobrovolníky ve Zlínském kraji*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž, s. 33 – 35. [on line]. [cit. 9-3-2014]. Dostupné na: <http://www.unesco-kromeriz.cz/akce11/dobrovolnici_sbornik.pdf>.
- [14] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2009. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [15] HENDRYCH, Tomáš, 2013. Sociální kontakt pacient – dobrovolník. *Sestra*. Praha: Mladá fronta, roč. 23, č. 4, s. 12-13. ISSN 1210-0404.
- [16] HENDRYCH, Tomáš, 2011. *Virtuální dobrovolnictví a dobročinnost*. Cit. podle: Sborník konference. *Dobrovolnictví – opora občanské společnosti*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž, s. 32 – 37. [on line]. [cit. 9-3-2014]. Dostupné na: <http://www.unesco-kromeriz.cz/sbornik_dobrovolnictvi2011/sbornik.pdf>.
- [17] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [18] ILSLEY, J. P., 1990. Cit. podle: KOŘÍNKOVÁ, Ivana, 2009. *Teoretická východiska evaluace dobrovolnických programů ve zdravotnických zařízeních*. [on line]. [cit. 9-4-2014]. Dostupné na: <http://www.mzcr.cz/Odbornik/dokumenty/uzitecne-informace_7679_2921_3.html>.
- [19] JIRÁNEK, Radek, 2010. *Novela zákona o dobrovolnické službě*. Cit. podle: Sborník konference. *Dobrovolnictví v české společnosti – současnost a perspektivy*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA, s. 12-14. [on line]. [cit. 9-12-2013]. dostupné na: <http://www.unescokromeriz.cz/sbornik_dobrovolnictvi2010/sbornik.pdf>.

- [20] JURTÍKOVÁ, Michaela a Jana KITLIŇSKÁ, 2011. Rámec interoperability mladých dobrovolníků. *Sociální práce / Sociálna práca*. České Budějovice: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, roč. 11, č. 4, s. 70. ISSN 1213-6204.
- [21] KOPŘIVA, Karel, 2006. *Lidský vztah jako součást profese*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-181-6.
- [22] KOŘÍNKOVÁ, Ivana, 2012. Dobrovolník zvyšuje hodnotu zdravotnického zařízení. *Sestra*. Praha: Mladá fronta, roč. 22, č. 12, s. 8-10. ISSN 1210-0404.
- [23] KOŘÍNKOVÁ, Ivana, 2011. Anketa. *Sociální práce / Sociálna práca*. České Budějovice: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, roč. 11, č. 4, s. 5. ISSN 1213-6204.
- [24] KOŘÍNKOVÁ, Ivana, 2010. *Dobrovolnictví ve zdravotnictví – současnost a perspektivy*. Cit. podle: Sborník konference. *Dobrovolnictví v české společnosti – současnost a perspektivy*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA, s. 50. [on line]. [cit. 12-12-2013]. Dostupné na: <http://www.unescokromeriz.cz/sbornik_dobrovolnictvi2010/sbornik.pdf>.
- [25] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [26] KRAUS, Blahoslav, Věra Poláčková et al., 2001. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- [27] KRŇANSKÁ, Petra Emílie, 2012. *Program Grundtvig a podpora dobrovolnických aktivit v rámci Evropy*. Praha: Dům zahraničních služeb MŠMT. ISBN 978-80-87335-31-4.
- [28] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2002. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0179-0.
- [29] LUKÁŠ. 6, 30,31. 1991. *O lásce k nepřátelům*. Cit. podle Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Praha: Česká biblická společnost.
- [30] MATOUŠ. 25,36. 1991. *O posledním soudu*. Cit. Podle Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Praha: Česká biblická společnost.

- [31] MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce: druhé, přepracované vydání*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
- [32] MATOUŠEK, Oldřich et al., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.
- [33] MELLOW, M., 2007. Cit. podle: KOŘÍNKOVÁ, Ivana, 2009. *Teoretická východiska evaluace dobrovolnických programů ve zdravotnických zařízeních*. [on line]. [cit. 9-4-2014]. Dostupné na: <http://www.mzcr.cz/Odbornik/dokumenty/uzitecne-informace_7679_2921_3.html>.
- [34] MICHALÍK, Jan, 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-859-3.
- [35] MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2009. *Věstník*. Částka 6. [on line]. [cit. 24-9-2013]. Dostupné na: <http://www.mzcr.cz/Odbornik/dokumenty/vestnik_2349_1036_3.html>.
- [36] MOJŽÍŠOVÁ, Adéla a Helena ZÁŠKODNÁ, 2011. Psychologické aspekty dobrovolnictví v kontextu sociální práce. *Sociální práce / Sociálna práca*. České Budějovice: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, roč. 11, č. 4, s. 65. ISSN 1213-6204.
- [37] MOTYČKA, Pavel, 2011. Výchova k dobrovolnictví. Cit. podle: Sborník konference. *Dobrovolnictví – opora občanské společnosti*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž, s.16 - 18. [on line]. [cit. 9-3-2014]. Dostupné na: <http://www.unesco-kromeriz.cz/sbornik_dobrovolnictvi2011/sbornik.pdf>.
- [38] MUSICK, Marc. A. a John WILSON, 2008. *Volunteers: A Social Profile, (Philanthropic and Nonprofit Studies)*. Bloomington: Indiana University Press. ISBN 978-0-253-34929-3.
- [39] MÜLLEROVÁ, Magdalena, 2011. *Dobrovolníci pro kulturu: Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Praha: Česká kancelář programu Culture. ISBN 978-80-7008-268-3.
- [40] NAKONEČNÝ, Milan. 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0592-7.

- [41] NOVOTNÝ, Michal et al., 2003. *Dobrovolnictví středoškoláků: manuál pro učitele, zaměstnance neziskových organizací a volnočasových klubů a další zájemce o tom, jak udělat dobrovolnictví pro středoškoláky zajímavým*. Praha: Hestia. ISBN 80-239-0748-4.
- [42] NOVOTNÝ, Michal, Ivana STARÁ et al., 2002. *Dobrovolníci v nemocnicích: metodický manuál pro zdravotnická a sociální zařízení*. Praha: Hestia. ISBN 80-238-8697-5.
- [43] PLODKOVÁ, Bohdana, 2003. *Co může takový středoškolák – dobrovolník dělat?* Cit. podle NOVOTNÝ, Michal et al., 2003. *Dobrovolnictví středoškoláků: manuál pro učitele, zaměstnance neziskových organizací a volnočasových klubů a další zájemce o tom, jak udělat dobrovolnictví pro středoškoláky zajímavým*. Praha: Hestia, s. 9-12. ISBN 80-239-0748-4.
- [44] PETROVÁ-KAFKOVÁ, Marcela, 2012. Dobrovolnictví seniorů jako součást aktivního stárnutí. *Sociologie*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, roč. 44, č. 2, s. 212-232. ISSN 0049-1225.
- [45] POSPÍŠILOVÁ, Tereza, 2011. *Grassroots dobrovolnictví: definice, koncepty a témata*. Praha: Agora CE o.p.s. ISBN 978-80-254-9663-3.
- [46] ROCHESTER, Colin, 2006. *Making Sense of Volunteering: A Literature Review*. London. ISBN 1-897708-38-6. [on line]. [cit. 7-3-2014]. Dostupné na: <<http://practicalwisdomr2z.co.uk/consultancy/wpcontent/uploads/2011/05/Making-sense-of-volunteering-ROCHESTER-2006.pdf>>.
- [47] ROWELL, P. B. a BALLARD, L. M., 1998. *Řízení dobrovolnické práce v nemocničním zařízení*. Cit. podle NOVOTNÝ, Michal, Ivana STARÁ et al., 2002. *Dobrovolníci v nemocnicích: metodický manuál pro zdravotnická a sociální zařízení*. Praha: Hestia. ISBN 80-238-8697-5.
- [48] SALAMON, Lester M., 2011. Cit. podle International, Labour Organization, 2011. *Counting the volunteers the world counts on: a new manual on the measurement of, volunteer work*. Geneva: ILO News. [on line]. [cit. 9-3-2014]. Dostupné na: <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_167639.pdf>.

- [49] SLOWÍK, Josef, 2011. Dobrovolnictví jako nepostradatelný nástroj podpory sociální inkluze. *Sociální práce/Sociálna práca*. České Budějovice: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, roč. 11, č. 4, s 44. ISSN 1213-6204.
- [50] SVOBODA, Pavel, 2012. *Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3068-3.
- [51] ŠALAMOUN. 3,27. 1991. *Rady a napomenutí*. Cit. podle Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Podle ekumenického vydání z r. 1985. Praha: Česká biblická společnost.
- [52] ŠIKLOVÁ, Jiřina, 2011. *Dobrovolnictví – opora občanské společnosti*. Cit. podle Sborník konference. *Dobrovolnictví – opora občanské společnosti. Čeho jsme dosáhli, kam směřujeme*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž, HESTIA, 2011, s. 19. [on line]. [cit. 16-11-2013]. Dostupné na: <http://www.unesco-kromeriz.cz/sbornik_dobrovolnictvi2011/sbornik.pdf>.
- [53] ŠIMKOVÁ, Svatava, 2011. *Dobrovolníci mění svět – sborník příkladů dobré praxe*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT. ISBN 978-80-87449-15-8.
- [54] TOŠNER, Jiří, 2014. *Nově uzavírané smlouvy s dobrovolníky*. Hestia. [on line]. [cit. 9-1-2014]. Dostupné na: <<http://www.dobrovolnik.cz/mporadna/noz/cit>>.
- [55] TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ, 2006. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-178-6.
- [56] TOŠNER, Jiří et al., 2003. *Průvodce dobrovolnictvím pro neziskové organizace*. Praha: HESTIA – Národní dobrovolnické centrum.
- [57] TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ, 2002. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-514-8.
- [58] VITOUŠOVÁ, Petra, 1998. *Motivace pro práci v neziskovém sektoru*. Závěrečná práce kurzu *Řízení neziskových organizací*. Cit. podle TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ, 2006. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-178-6.
- [59] VYBÍRAL, Zbyněk, 2005. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-998-4.

[60] ZÁKON č. 198/2002 Sb. *Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě)* ze dne 24. května 2002. [on line].

[cit. 20-11-2013]. Dostupné na: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČR	Česká republika
DČ	dobrovolnická činnost
EU	Evropská unie
ICNPO	International Categorization of Nonprofit Organizations
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
např.	například
obr.	obrázek
odst.	odstavec
popř.	popřípadě
s.	strana
Sb.	sbírka
tab.	tabulka
tzv.	tak zvaný
USA	Spojené státy americké

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1 *Porovnání tří typů sociálních kontaktů s pohledu pacienta.....53*

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 <i>Užší a širší přístup k definování dobrovolnické pomoci</i>	19
Tabulka č. 2 <i>Vztah mezi informovaností a aktivním dobrovolnictvím</i>	67
Tabulka č. 3 <i>Vztah mezi diskuzí o DČ a rozhodnutím v budoucnu se DČ věnovat</i>	68
Tabulka č. 4 <i>Vztah mezi aktivní DČ a prestiží v kolektivu</i>	70
Tabulka č. 5 <i>Motivace k DČ ve zdravotnickém zařízení</i>	72
Tabulka č. 6 <i>Bariéry DČ ve zdravotnickém zařízení</i>	74
Tabulka č. 7 <i>Preferované oblasti DČ</i>	78
Tabulka č. 8 <i>Preference studentů týkající se zdravotního stavu klientů</i>	79

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 <i>Zdroje informací o DČ</i>	68
Graf č. 2 <i>Přesvědčení k DČ</i>	71
Graf č. 3 <i>Bariéry DČ ve zdravotnických zařízeních</i>	75
Graf č. 4 <i>Význam dobrovolnictví pro studenty</i>	76
Graf č. 5 <i>Profit z DČ</i>	76
Graf č. 6 <i>Preference v oblastech DČ</i>	78
Graf č. 7 <i>Typy dobrovolnické pomoci</i>	80

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA

PI

DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK:

Vážení studenti,

Jmenuji se Michaela Mlčková, jsem studentkou FHS ve Zlíně a obracím se na Vás se žádostí o vyplnění dotazníku, který použiji pro účely své diplomové práce na téma Vztah studentů pomáhajících oborů k dobrovolnické práci ve zdravotnictví. Dotazník je anonymní a veškeré odpovědi budou sloužit pouze jako podklad pro zpracování praktické části mé práce, proto Vás prosím o pravdivé odpovědi na jednotlivé otázky. Děkuji Vám za ochotu i čas, který strávíte vyplňování dotazníku.

1. Jste studentem

- a) sociálního oboru
- b) zdravotnického oboru

2. Je dobrovolnická činnost obsahem některého vašeho vyučovaného předmětu?

- a) ano
- b) ne

3. Existuje v rámci vaší školy místo, kde se pravidelně objevují informace o dobrovolnické činnosti? (nástěnky, web školy, studentský časopis...)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

4. Existuje v rámci vaší školy konkrétní dobrovolnický program zaměřený na dobrovolnickou činnost ve zdravotnickém zařízení?

- a) ano (jaký)
- b) ne
- c) nevím o tom

5. Věnujete se aktivně dobrovolnické činnosti?

- a) ano
- b) dříve jsem se věnoval(a), teď už ne
- c) ne

6. Uvažujete o tom, že se v budoucnu budete dobrovolnické činnosti věnovat?

- a) ano
- b) ne

7. Pokud byste se dobrovolnictvím věnovala, „pochlubil(a)“ byste se svým přátelům a známým?

- a) rozhodně ano, je to záslužná činnost
- b) ano, ale jen některým

- c) ne, o dobrovolnictví se nezajímají
  - d) rozhodně ne, bál(a) bych se negativní reakce
8. Myslíte si, že dobrovolnická činnost by zvýšila vaši prestiž v kolektivu?
- a) rozhodně ano
  - b) nevím
  - c) spíše naopak
9. U vás osobně vychází rozhodnutí věnovat se dobrovolnické činnosti především z
- a) morálního přesvědčení
  - b) náboženského přesvědčení
  - c) osobní zkušenosti
10. Jaký máte pocit, když můžete být druhému nějakým způsobem nápomocen(a)?
- a) mám z toho dobrý pocit
  - b) beru to jako samozřejmost
  - c) nezáleží mi na tom
11. Pokud byste se rozhodl(a) pro dobrovolnickou činnost spočívající v přímém kontaktu s klientem, které oblasti byste dal(a) přednost?
- a) zdravotnictví
  - b) sociální oblasti
  - c) oblasti sportu
  - d) oblasti kultury
  - e) oblasti školství
  - f) oblasti volnočasových aktivit
  - g) oblasti politiky
  - h) jiné oblasti (jaké)
12. Která cílová skupina by vás nejvíce oslovila?
- a) děti
  - b) dospělí
  - c) senioři
13. Dal(a) byste přednost práci
- a) se zdravými jedinci
  - b) s jedinci s tělesným postižením
  - c) s jedinci s mentálním postižením
  - d) s nemocnými jedinci
  - e) s umírajícími
  - f) jiná možnost (jaká)

14. Je pro vás přijatelnější

- a) dlouhodobá dobrovolnická činnost (delší než půl roku)
- b) krátkodobá dobrovolnická činnost (do půl roku)
- c) pomoc při jednorázových akcích

15. Dobrovolnické aktivity máte vy osobně spojeny spíše s

- a) finanční pomoci
- b) fyzickou pomoci
- c) materiální pomoci
- d) s jinou možností pomoci (jakou)

16. Diskutujete se spolužáky o možnosti zapojit se do dobrovolnické činnosti ve zdravotnických zařízeních?

- a) ano často
- b) občas se někdo zmíní
- c) ne, nezajímám se o to

17. Odkud čerpáte nejvíce informací o dobrovolnické činnosti ve zdravotnictví?

- a) internetové stránky
- b) tisk, plakáty, letáky
- c) od kolegů, kamarádů, známých
- d) v rámci výuky
- e) v dobrovolnických centrech
- f) ve zdravotnických zařízeních
- g) jiná možnost (uved'te kde)
- h) o dobrovolnickou činnost se nezajímám

18. Znáte nějaký konkrétní program dobrovolnické činnosti, který funguje v rámci zdravotnických zařízení?

- a) ano (na jakou cílovou skupinu je zaměřen?)
- b) ne

19. Myslíte si, že je dobrovolnická činnost ve zdravotnictví důležitá?

- a) ano
- b) ne

20. Věnujete se aktivně dobrovolnické činnosti ve zdravotnickém zařízení?

- a) ano
- b) ne

21. Ovlivnilo studium váš pohled na dobrovolnickou činnost ve zdravotnictví?

- a) ano, uveďte jak...

b) ne

22. Co by vás nejvíce motivovalo k dobrovolnické činnosti ve zdravotnickém zařízení?

a) pomoc nemocným

b) osobní zkušenost s konkrétní pomocí

c) užitečná práce

d) pocit, že nejsem zbytečný(á)

e) možnost uplatnit své dosavadní vědomosti a dovednosti

f) možnost získat nové zkušenosti

g) možnost navázat nové sociální kontakty

h) sympatie a důvěra k určité zdravotnické organizaci

i) jiná možnost (jaká)

23. Byl(a) byste ochoten zapojit se do vypracování dobrovolnického projektu pro konkrétní zdravotnické zařízení?

a) ano

b) ne

24. Považujete za dobrovolnickou aktivitu také dárcovství krve?

a) ano

b) ne

c) nevím

25. Darujete krev?

a) ano, pravidelně

b) už jsem daroval(a)

c) nemohu ze zdravotních důvodů

d) ne

26. Uvažujete o jiné formě dárcovství ? (orgány, kostní dřeň)

a) ano, už jsem daroval(a)

b) ano, ale zatím jsem nedaroval(a)

c) ano, ale jen v případě mně blízké osoby

d) nemohu ze zdravotních důvodů

e) ještě jsem o tom nepřemýšlel(a)

f) v žádném případě bych nedaroval(a)

27. Myslíte si, že dobrovolnická činnost má pro dobrovolníka nějaký význam? (můžete zvolit více možností)

a) ano, získává dobrý pocit z pomoci potřebným

b) ano, vyplňuje smysluplně svůj volný čas

- c) ano, získává nové zkušenosti a dovednosti
- d) ano, naváže nové kontakty
- e) ano, získá jiný pohled na zdraví a nemoc
- f) ano, může se mu to hodit v budoucím povolání
- g) ne, nemá
- h) jiná možnost (uved'te)

28. Myslíte si, že jako student-dobrovolník byste měl(a) mít z dobrovolnické činnosti alespoň nějaký profit?

- a) ano, alespoň minimální finanční ohodnocení
- b) ano, uznání dobrovolnické činnosti do praxe vykonávané v rámci studia
- c) ano, po ukončení studia získat možnost v zařízení trvale pracovat
- d) ne

29. Myslíte si, že zdravotnická zařízení mají o dobrovolníky zájem?

- a) většinou ano
- b) jen některá
- c) většinou ne
- d) nevím

30. Myslíte si, že

- a) o dobrovolníka by měla projevit zájem organizace
- b) dobrovolník sám by měl vyhledat konkrétní zdravotnické zařízení
- c) dobrovolník by měl navštívit dobrovolnické centrum, které mu zprostředkuje dobrovolnickou činnost v konkrétním zařízení

31. Co může být podle vás největší překážkou pro zapojení se studentů do dobrovolnické činnosti ve zdravotnickém zařízení? (uved'te maximálně 3 odpovědi)

- a) strach z úrazu či možné nákazy
- b) nedostatek času
- c) obava, že nemají co nabídnout
- d) dobrovolnictví je pro ně finančně náročné
- e) jsou líní a pohodlní
- f) ve zdravotnickém zařízení odpracují mnoho hodin v rámci praxe, svůj volný čas chtějí trávit jinde
- g) strach z reakce pacientů
- h) obava ze špatného přijetí ze strany personálu
- i) mají určité zdravotnické vzdělání, proto se bojí, že by je personál využíval i k činnostem, které nesouvisí s prací dobrovolníka
- j) nevydrželi by se dívat na utrpení nemocných

k) tato činnost není pro studenty žádným přínosem

l) jiná překážka (jaká)

32. Co je největší překážkou pro vás osobně (uved'te)

